

דמי עכ"ל. ולפי"ז נראה, דה"ה בכל המלות כגון ספירת העומר
שאל ספר קודם חשיבה וצורך כדי דיבור מהספירה חשבה לו,
יאל. וכיו"צ כתב בחש"י הלכות קטנות (ח"ז סי' קס"ז), שאל אחד
הקדים לומר קדושה קודם שאלה הש"ץ וקרא זה אל זה, אל בתיך
כדי דיבור הוי, יאל, והביא רא"י מקריעה ה"ל. — מעשה בדברים
ק"ו, השתא החם דעדיין מחוסר מעשה להגיע לידי חיוב המלה,
אמרת דתכ"ד לפני המעשה הוי כלאחר המעשה, כ"ש היבא דאיו
רק מחוסר זמן, דשמאל ממילא קערבא, בודאי יש לנו לומר דתכ"ד
כמעט זמני הוי.

ומעתה, כיון דבכל ספק חשיבה יש להסתפק בו ג"כ, שאל בשעת
שעשה המלה ה"י הוך כדי דיבור לחשיבה, הוי"ל ספק
ספיקא, ספק חשיבה ספק אינה חשיבה, ואח"ל אינה חשיבה שאל
היא עכ"פ תכ"ד לחשיבה. וא"ל כאן ס"ס מהכפך שהרי ע"כ לריך
להחליט תחילה בהספק חשיבה, וכעין מ"ש הש"ך דיוני ס"ס (סוף
אות ט"ו) לענין ספק נשבר הגוף עיי"ש דו"ק. וא"כ כמו שכתבו
החוס' דאי ספק דרבנן א"ל להמתין בהספק חשיבה, כך אל ה"ה
ס"ס דאורייתא א"ל להמתין, אל לא שאלמר כמ"ש העו"ז (בסי'
ק"י סי' י"א) בשם הר"ן, דבס"ס דאורייתא מחמירין בדבר שיש
לו מתירין, ובס"ס דרבנן לא מחמירין, וכאן הוי כדבר שילימ
לפיקר מחלקי החוס' בין דאורייתא לרבנן, ומ"ש "כיון שהוא
ספיקא דרבנן" כוונתם שאע"פ שהיא ס"ס בדשילימ, כיון שהיא
דרבנן א"ל להמתין.

אבל א"כ שוב תקשי לן מ"ש הר"ן בסוף פסחים, שהשיג שם על
הסברא השני שכתבו החוס', דמשום המימות עדיף עפי
לספור בהספק חשיבה, וכתב הר"ן דה"ל, ואין זה נכון שיכניס
עלנו בהספק להחליט, ואי משום המימות, אין להחמיר בהמימות
בזמן הזה שהוא מדרבנן עפי מהספירה דאורייתא, אלא כל שסופר
בליה המימות קרין צ"י עכ"ל. ולפי ה"ל, אין כאן השגה כלל,
דכא באמת גם בהספירה דאורייתא יש להחמיר בהמימות, ולספור
בהספק חשיבה, מאחר שאלא מטעם ס"ס, ואין זה מכניס עלנו
להחליט בהס"ס דאורייתא, כיון שמתכוין לקיים המימות. ואין
לומר דטעמו של הר"ן משום דבזמן המקדש לא ה"י אפשר לספור
בין השמשות, שהרי צענין ספירה מהלח חרמש בקמה, וה"י אסור
לקצור בצין השמשות משום איסור יום טוב — מלבד מה דלשון
הר"ן משמע דמשום ספירה דאורייתא קאתי עלה, נראה עוד,
דאע"ג דביב"ש לא ה"י רשאי לקצור, מ"מ זמן קצירה וספירה הוי,
אלא דאריא ה"ה דרביע, וכעין מ"ש הר"ן בריש ב"ב ד"ה ואיכא
למידק עיי"ש. וא"כ אל עברו וקצרו בין השמשות לפי ה"ל דהוי
ס"ס, לא הוי נקצור שאלא כמלכותו, וממילא בזמנ"ז דליכא קצירה,
ספיר הוי זמן ספירה בצין השמשות, ובין דצענין המימות מלה
לספור בב"ב"ש, ול"ע, ול"צ רק להעיר.

יהושע מנחם אהרנברג

סימן צ

קונטרס יום שמחה

לזכר הגס וההצלה שנעשה לי ולב"ב שיחיו
בזמן השואה וחזינו לבוא לארץ ישראל.

א.

הנה חז"ל הורו לנו דביום שנעשה בו גם מלה לעשות יו"ט
ובדאיתא במגילת תענית וכן מצינו להחוס' יו"ט שעשה יו"ט
ביום הלללו לדורות וכ"ש לציבור, ואריך לבאר אל זה מלה דאורייתא
או רק דרבנן ולכאורה מן התורה לא ידעין רק שאריך לעשות זכר
לגם כדכתיב וזכרת את כל הדרך וגו' גדאיתא בשערי תשובה
לרבינו יונה ז"ל שער ג' סי' י"ז ועיי' בספר החרדים פ"ב סי' כ"ג
שהאריך והוסיף שכל אחד משראל חייב לזכר החסדים שעשה עמו

תמיד לכלל ישראל וכן חייב כל אחד משראל לזכר החסדים שגמלו
הש"י וכן איתא בזו"ה"ק פ' צא דף מ"א ריש ט"א בכוונת דל
[ספור וילתא מלריס] חובה על צד נש לאשתעי תדיר קמי קוב"ה
ולפרסומי ניסא בכל איוון ניסא דעביר ועיי' בנלוזי זכר שם שכתב
בשם זכרי חמה ומכאן מוכח כשיטת הרמב"ן שמה בכלל המלה
וחכרת את כל הדרך שמואל על אדם לספר הנפלות שעשה עמו
הקב"ה בפרעות אצל לא מלאחי ברמב"ן שמה מלה וחכרת וגו'
ע"כ אך ברבינו יונה וחרדים כ"כ אצל לעשות יום שמחה ויו"ט
על גם לכאורה אין לנו רא"י מן התורה אלא מדרבנן.

(א) אכן נלענ"ד שהיא מלה רבה וקרוצ לומר שהיא מדאורייתא,
דהנה צ"י בהעלותך כתוב: וציוס שמחתכם ובמועדיכם
וצראשי חדשיכם ותקעתם בחלולות, וכך יו"ט שמחתכם" חינו
מבואר מהו אחרי שכבר נאמר אחרי כן "ובמועדיכם" אל
בספרי איתא: וציוס שמחתכם אלו שבתות, ר' נתן אומר אלו
תמידין, ובמועדיכם אלו שלש רגלים, וצראשי חדשיכם כמשמעו
עכ"ל בספרי, אצל גם זה חינו מחייב על פשוטו של מקרא שהרי
לא מצינו בשום מקום שחורר שיהי בשבת חיוב שמחה עד שחקרא
יו"ט שמחתכם [ועיי' בצכור שור סוף תענית ובהגהות יד אפרים
ארי"ה סי' תרפ"ח] ובפרט ר"י דקאמר אלו התמידין חינו מוצן כלל.
וראיתי שהגר"א מגיה בספרי כך: וציוס אלו שבתות, ר"י אומר
אלו תמידין, שמחתכם אלו ג' רגלים, ובמועדיכם אלו ר"ה ויוה"כ"פ,
וצר"ח כמשמעו, אצל קשה מבה דלמר רב אשי בצוכה ג"ה כתוב
חדשיכם וכתיב ראשי וכו' עיי"ש.

ולולא דמסתפינא מקמאי הו"ל דהספרי דרש שבת ותמידין
במועדיכם, דשבת חקרי מועד צ"י אמור ותמיד נמי
כתיב צ"י במועדו וקרא דוציוס שמחתכם מוקמין בשלש רגלים,
וכי"ל הגירסא בספרי: וציוס שמחתכם אלו ג' רגלים, ובמועדיכם
אלו שבתות, רי"א אלו תמידין, וצראשי חדשיכם כמשמעו, וא"ש
דקטע שבתות לשון רבים משום שכולל גם יוה"כ"פ דלא אחי מוציוס
שמחתכם אלא בכלל מועדיכם, וראש השנה לא לריך קרא שהוא
בכלל ר"ה וגם מועד וגם יום שמחה כדכתיב צ"י ועתה אל העלבו
כי חדות ה' מעוזכם, אצל גם לפי"ז יקשה כיון דכתיב במועדיכם
למ"ל וציוס שמחתכם, ועיי' ברמב"ן פ' אמור שאין השבת בכלל
מועדים ובפרט תמידין רק בדוחק יש להכניסם בכלל מועדים,
ועכ"פ יכ"י ח"ך שיהי דרש הספרי ה"ה נגד פשוטו של מקרא.

ופשוטו של מקרא לא יתפרש לפענ"ד אלא כמ"ש האבן עזרא:
וציוס שמחתכם ששבתם מאריך איו"ט או נחתם האיו"ט
הבא עליכם וקבעתם יום שמחה כימי פורים ושבעת ימי חזקיה
שמחה, רק המעתיקים פירשו וציוס שמחתכם שבת עכ"ל. הנה ראה
האב"ע מ"ש בספרי וציעל דעתו כנגד דעתם, אצל לפי"ז יקשה לן
יותר דברי הספרי מ"ע הו"ל המקרא מידי פשוטו הפשוט כ"כ
דאחרי אשר דבר הכתוב תחילה וכי תבואו מלחמה בארצכם על האר
לזכר וגו' וברעותם בחלולות דהיינו תרועה ולא תקיעה, ועיי' זה
ונושעתם מאויביכם, קאמר רחמנא עכשיו כשנושעתם מאויביכם
ועשיתם יום שמחה אז ותקעתם בחלולות ולא תרועה כי יום
שמחות הוא ותשמחנו.

(ב) לכן נלענ"ד דאף להספרי אין מקרא יואל מידי פשוטו
אלא דחיצה "וציוס" קשיא ל"י דמשום דשמחה היא
לשראל כשילאו מהלכה אכתי לא נקרא אותו היום יום שמחה
דמשמע שכל היום נתקן לשמחה אלא הו"ל למימר ובשמחתכם
ובמועדיכם מהו וציוס? לכך דרש הספרי דציוס מרבה שבתות
כדכתיב וציוס השבת שני בשנים, ור"י ס"ל דבא לרבות תמידין
שכן שנים ליום עולה תמיד משא"כ בקרצנות המועדים וראשי
חדשים דלא כתיב בכו "יום" אלא שמודיע הזמן לא אחרני מהאוי
וציוס ואעתיק לפרש ובמועדיכם וצראשי חדשיכם. (שוב ראיתי בזית
רענן שמפרש דדריש לה מדכתיב וציוס אפי' בשבת כדדרשינן גבי
מילה אצל מ"ד תמידין לא א"ש אלא כמ"ש).

ואף הרמב"ם ז"ל נלעג"ד שבהאנן עזרא ס"ל ולא כהספרי דצוה יחישב מה שהניח המניח צמאש שפ"ד צ"ע על הרמב"ם שבי צפ"ג מכח"מ ה"ה זימני המועדות כולם וצראשי חדשים היו הכהנים חוקעים בחלוצרות בשעת הקרבן והלויים אומרים שירה שנאמר וציוס שמחכם וצמועדיכם וצרי"ח ותקעתם בחלוצרות אמאי לא הזכיר גם בשבת חוקעין משום שנאמר וציוס שמחכם?

אבל להב"ל ח"ש דאזכור ס"ל דכמ"ד נציאים שצנייכם תקנו וכו', וממילא מתפרש וציוס שמחכם כפשוטו וא"ל לדרשות הספרי ואף דקל"ת משמע בסוכה דף ג"ה דאף בשבת היו חקיעות מדאורייתא כמו ר"ח דתני רבא בר שמואל יכול כשם שחוקעין על השבת צפ"ע וכו' מ"מ הרמב"ם מלי למומר דהאי אחיא כהספרי ואזכור ס"ל דלא היו רק מדרבנן כמו התקנות של כל ימות החול ^{ההנהגה} דלא היו רק מדרבנן לדעת הרמב"ם כמ"ש צמני"ח שם.

ואי קשיא אמאי לא הזכיר הרמב"ם עכ"פ דבר זה שציוס שנגאלו מהלכות תקעו בחלוצרות במקדש משום שנאמר וציוס שמחכם ע"ז יש תרי חשבות דדבר, חדא דכבר ידוע שמה שלא מלא הרמב"ם מפורש בחז"ל לא הביא בחיבורו וכן כיון שצפ"ד אחיא פ"י וציוס שמחכם אלו שבתות אף שאינו עולה להלכה כג"ל מ"מ אינה מפורשת בחז"ל שפי' הכתוב הוא כהצ"ע, ואולי מביט דיוק הרמב"ם וכתב זימני המועדות "כולם" דבכך כולם כולל חילוק מועדיהם הכתובים צמני"ח חקיעות דצין המועדים דאורייתא צין המועדים דרבנן היו הכהנים חוקעין בחלוצרות בשעת הקרבה התמידין מדאורייתא, ולפי אומר לי שגם מה שהיו חוקעין בשעת שחיטת הפסח הוא מחמת אותה התקנה שחקנו הנציאים לומר הלל על כל פרק ופרק, עיון רש"י פסחים י"ה ע"ב ד"ה לילה וכיון שחקנו הלל הו"ל יום שמחה וחייב בחלוצרות ועי' צירוש למי ר"פ מקום שכתבו ואכמ"ל.

ועוד יש לומר מאחר דע"כ מורה הרמב"ם דמדרבנן היו הכהנים חוקעין בחלוצרות בכל יום כמ"ש צפ"ד מה תמידין ה"ו שני כהנים עומדין על שלחן החלוצים ושתי חלוצות צידם תקעו והריעו ותקעו, ואף שבי הרא"ש צ"י בתרא דתמיד דאלו התקיעות היו כדי שיתקעו הלויים בשיר מ"מ ילאו צוה ידי דאורייתא, וא"כ לא הי' נריך הרמב"ם להזכיר דגם ציו"ע דרבנן חייב לתקוע כיון שכלא"ה חוקעין רק צמועדים ור"ה שיש צכן מוספין הולך הרמב"ם לומר שהיו חוקעין בשעת הקרבן מוסף, ואולי כל עיקר התקיעות של שני כהנים הנ"ל בכל יום נחקנו משום דאמר רש"י צ"ג בשבת י"ג ד' שאם צאנו לכתוב ולעשות יו"ע ציוס שנגאלין מן הלכות אין לנו מספיקין מלעשות יו"ע בכל יום, וכיון שהתקיעה ציוס זה מדאורייתא תקנו לתקוע כל יום וא"ל לדוחקיה של הרא"ש הנ"ל. — וסעד לדבריי מלאתי בתשובת רבינו אברהם בנו של הרמב"ם ז"ל בספר מעשה נסים השוכה א' שהשיב שם על השגת הרב דניאל הכצלי שאמר שהלל צמנכה דאורייתא מחמת הנס שצריך להודות ולהלל א"כ ילערכו לומר הלל בכל יום שאין לך יום שאין בו גם שצריכין להודות עליו ואמאי אמרו חכמים כל האומר הלל בכל יום ה"ו מחרף ומגדף הלא מדאורייתא חיובה מחייב עכת"ד ואינו תח"י כעת — וא"כ לענין חקיעות דודאי מחויבין מדאורייתא ציוס שיש בו גם שפיר יתכן שצביל זה תקנו חקיעות בכל יום כמו שאמרו וע"ע צ"י רבינו יונה צרכות פ' אין עומדין מ"ש צוה שאמרו ה"ו מחרף ומגדף.

(ג) **ויש** לפענ"ד גם רח"י שציוס שנגאלו מלכות ה"י מלאה לתקוע בחלוצרות במקדש עפי' מצאשר הימים, מהא דאיתא צמ"י סופרים פ"ה ה"ב שצמנכה ופורים ה"י שיר מיוחד שהיו הלויים אומרים צבית המקדש במקום שיר של היום, וצמנכה חשק שלמה שם תמה ע"ז אמאי שירו השיר של יום שגתייחד מדורות קדמונים ונכראה ע"י שמואל דוד, לכך נדחק לומר שהמ"ם רק מזה"כ" מיידי לאומרה צבית"כ, אבל הביא דעת הגר"א דמשמע שכל התמיד אמרוהו וכן הביא מהתפא"ר והבית צ"ט, ובאמת גם לפ"ד לא ידענא מה ראו לתקן לחנוכה ופורים אם לא אמרוהו

ואת"ל דהספרי מפרש וציוס שמחכם דהיינו שבתות ותמידין ולא כהצ"ע הנ"ל אחינא צענ"ד לית הלכתא כותרי, ורק הספרי משום שלא הי' יכול לפרש פשוטו של מקרא כהצ"ע מטעם שנצטרך לעיל דצביל הישועה אכתי לא מקרי יום שמחה, אבל לידון שפיר מקרי יום שמחה כמו שיצאנו לפנינו צעזע"י.

ומתחילה אביא לך חילוי צרל אשר נשענו על פירושו של האנן עזרא לפענ"ד והוא רבינו תם המוצא צמ"י סוכה דף מ"ד ע"ב סוד"ה כאן והרא"ש צרכות פ"ב ה"ה הביא זה צמ"י צ"ג, והדברים מוצאים ביותר בתלמודי ר' יונה צרכות פ"ב ח"ל: ורי' יעקב ז"ל אומר שאפי' צימים שאין גומרים את ההלל היחיד חייב לבדך, ומה שאמרו יחיד לא יתחיל לא נאמר על הלל דר"ה וכיוצ"ב הלא כך הענין שצריך ההלל נתקן על כל צרה שלא תבא על הציבור שצעה שהי' לכל ישראל צרה והי' הקצ"ה עושה עמהם גם היו עושים יו"ע והיו אומרים הלל והיו מחויבים לבדך על קריאתו אטפי' שלא היו גומרים אותו, ועיקר התקנה לא הייתה אלא צמ"י שצעה לכל ישראל דכתיב וכו' תבואו מלחמה בצרככם על הבר האורר אתכם והרעוכם בחלוצרות וגו', אבל צמ"י שצעה ליחיד לא התקינו לומר הלל, ומה שאמר יחיד לא יתחיל רואה לומר כשנעשה גם שלא כצנפיה דכל ישראל וכו' עכ"ל.

ואינו מבורר איך מוכח מהאי קרא דוכי תבואו מלחמה וגו' שלא תקנו לומר הלל אלא צמ"י שצעה לכל ישראל והוא לכאורה כספר חתום, אבל ח"ש לפי דברי הצ"ע הנ"ל דציוס שמחכם מיידי כשיאנו מהלכה של וכו' תבואו מלחמה וממילא כיון דוכי תבואו מלחמה הוא לר"ה כל ישראל וממילא אמרי דציוס שמחכם שמורה שפושט יו"ע כשנגאלו מהלכה חיו מורה רק צמ"י של כל ישראל, וס"ל לר"ה דזה היום שמחה שפושט הוא מחמת לורך התקנה שחקנו נציאים בשעה שילאו ממלכים ועמדו על הים לומר הלל על כל פרק ופרק ועל כל צרה שלא תבא כשכן נגאלין ממנה כדאיתא צפ"ס ח"י ד' ואין הלל אלא ציוס שמחה, ואל תחמה איך קאי קרא לתקנה נציאים כיון שחקנה זו נתקנה צימני משה ומינוי כ"פ דקאי קרא לתקנה שחקנה משה וצ"ב.

ובזה ח"ש הא דאמרי צמני"ח כ"ח ד' דהלל דר"ה לאו דאורייתא ומשמע דהלל דהנוכה דאורייתא ומתקן רש"י ז"ל דכיון שצבילאים תקנו לאומרה על כל צרה שלא תבוא כדאורייתא דמי, ואינו מוצן מאי חולמא דחקנה נציאים מתקנה חכמים כ"ז שלא נכתב בכתבי קודש, ולהב"ל ח"ש הו"ל וקאי על האי תקנה קרא דציוס שמחכם עדיפא עפי' מאסמכתא צעלמא והיו כדאורייתא אטפי' שאינה דאורייתא ממש, ועי' כ"מ פ"ג מה' חנוכה סוף ה"ז.

וא"ש נמי מה שבי' התר"י הנ"ל היו עושין יו"ע והיו אומרים הלל מנ"ל דהיו עושין יו"ע שמה לא תקנו הנציאים רק לקרוא את ההלל ולא שיעשו יו"ע ואף שהדבר מסתבר דאין הלל אלא ציוס שמחה ועוד צ"ב וכדכתיב הנה עבדי ירונו מעוב לב מ"מ למאי נפקא מינה אשמעינן התר"י הכא שהיו עושין יו"ע הא כאן לא אצטריך אלא לאשמעינן שאמרו הלל, ולפי הנ"ל ח"ש דאשמעינן שעשו גם יו"ע שלכך אמרה תורה וציוס שמחכם דזה הוא ראיתו שלא תקנו הלל אלא צמ"י צ"ב.

ומעתה הא הינה למאי דקיי"ל כחכמים צפ"ס ח"י דנציאים שצבילאים תקנו לומר הלל על כל צרה שלא תבוא שפיר ניתן לפרש ציוס שמחכם משום האי תקנה שחקנו נמי יום שמחה כנ"ל צמ"י התר"י, אבל לפי דעת כל הני הנא דקחשיב החס ר"א ור"י ור"א המודעי ור"א צ"ע ור"י ור"י הגלילי דפליגי אהכמים הנ"ל, עיי"ש צרכ"ס, וס"ל דלא נתקנה תקנה צימני משה לומר הלל כלל ע"כ ח"ש לומר דציוס שמחכם דקאי על היום שמחה שפושט אחר שנגאלין מן הברא דלא נתקן עדיין יום שמחה כזה, ולכן הספרי דס"ל מסמכתא כהני הנא, וצפרט דגם ר"ע ציניכו וסחם ספרי אלינא דרע"ה, לא מאי לפרש ציוס שמחכם כפשוטו והולך לדרשה דלאו שבתות או תמידין, משא"כ אן דקיי"ל כחכמים ח"ש קרא כפשוטו ואלו דברי ח"י חיים.

במקדש, הלא עיקר השיר של יום שאומרים צביהכניס הוא רק משום שאמרו בו במקדש, ומה שהביא ראי ממה שזכר שם גם שיר לעי"ז זה ודאי לא נתקן רק לאחר החורבן עכ"ל, לפעמי"ד גם זה אינו מוכרח דאפשר בזמן בית שני שבי יו"ט צבי"ז אמרו שיר מיוחד במקדש והדקל" מה ראו לשנות שיר של יום שנתייסד מדורות קדמונים?

אבל אם נאמר דביום שמה מחמת נס יש מלוא מה"ת לתקוע בחולות במקדש משא"כ בשאר ימים מדרבנן ח"ל, כיון דבחגוגה ופורים ה"י השיר של הקרבן חשיב עפי מצאנו הימים שבהם היו החולות מדאורייתא לפיכך תקנו מזמור צבי"ע, דתקיעות החולות ה"י בשעת המזמור והיו לריבין להחליט מזמור היום לחובת החולות של היום, וכן צבי"ז כיון שעשאו הקצ"ה לשון ושמחה והיו החולות דאורייתא היו לריבין גם לומר השיר מענינו של יום, ואפשר ששעת תקנת הקדמונים לומר מזמור מענינו של היום התקן חזק שביסוד שישנו בו שמחה על היום והיו החולות דאורייתא ישנו את המזמור למעין המאורע.

(ד) ויש להביא סמוכין לפי האבן עזרא והר"ם הכ"ל גם מן הירושלמי ברכות ר"פ ה"א, דליתא התם אהא דתנן ה"א מקום שנעשו בו נסים לישראל אומר ברוך וכו', וקאמר בירושלמי מהניחן בנס ישראל אבל בנס יחיד ששעשו לו אינו לריבין לברך וכו', וא"כ שבעים מהו שירך מאן דאמר כל שבע ושבע אקרי קהל לריבין לברך מאן דאמר כל השבעים קרויין קהל ח"ל לברך עכ"ל הירושלמי, ואינו מצאנו מה ענין קהל אלל ברכה זו הלא בש"ס דין ר"פ ה"א אומר מנן דמצרכין אנוסא אומר ר' יוחנן דאמר קרא ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הוציל וגו', והאי קרא בניסא דכל ישראל מיירי ולא הוזכר קהל.

אבל אם נאמר דהירושלמי מדמה ברכה דניסא להלל דניסא, דכמו שלענין הלל צעין גם רבים דכל ישראל כמי"ש הר"ם הכ"ל כך הברכה לריבין גם כל ישראל דלא מצינו למילף גם יחיד מיתרו הו"ל ומצינו גבי הלל דנס יחיד לא חשיב כמו גם של כל ישראל, ח"ל מה שחלה הדבר בקהל.

דהנה הא דכתב ר"ת דלענין הלל לריבין גם של כל ישראל ומצאנו בחז"ל ששענו משום דכתיב וכו' תצאון מלחמה בצרעכם על ה"ר האורר אתכם והרעותם בחולות וגו', וכבר ביארנו לעיל דאסיפא דקרא וציוס שמחתכם קל סמך, אבל עדיין ל"ז מני"ל דצעין גם שנעשה לכל ישראל, ואי משום דכתיב וכו' תצאון מלחמה וגו' הלא בספרי מצאנו שכן לי חלל מלחמה אשה המקשה לילד וספינה הנמספת בים מנין? ח"ל על ה"ר האורר אתכם הרי ששפי בלית יחיד מיירי קרא דוכי תצאון, וכן מצאנו בחז"ל דמיספיה בים אחד עיר שהקיפו נכרים או נהר ואחד ספינה המימספת בים ואחד יחיד שגרדף מפני נכרים או לסטים או רוח רעה מתרעין בשבת, ואע"פ דשם דין י"ד ע"ל דהאי התרעה היא בענין מ"מ מדפריך אילמא בשופרות שופרות בשבת מי איכא משמע דבחול שפיר מתרעין עליה בשופרות, ומצאנו ברש"י שם ד"ה בשופרות דאחבי מתרעין בשופרות כדכתיב ותקעתם בחולות הרי דהאי קרא גם אלת יחיד נמי קאי.

ומכאן יש להפליא על הפרמ"ג באו"ח ח"א סי' תקע"ז שנתחפק אי המלוא דוקא כשיש לריבין ישראל או כל כי עשרה מקרי ליבור הא יחיד יחיד ממש, משמע דפשיטא לי דליכא מלוא וכו' בספרי מרבינן אפי' אשה המקשה לילד ובש"ס הכ"ל נמי אמרי' אחד עיר וכו' ואחד יחיד וכו', הן אמת דביחוד ממש כגון המקשה לילד לא מצינו בגמ' להדיא שיהיו מתרעין בשופר אפי' בחול ואפשר דהא דמוכר בספרי אשה המקשה לילד לאו הלקחה היא אבל צעיר וספינה משמע ודאי בגמ' הכ"ל דמתרעין עלי' בחול בשופרות, וכ"מ ברמב"ם פ"א מה' תענית ה"ו וכן צבי"ז ה"ז, וכן מצאנו להדיא בש"ס או"ח סי' תקע"ז סעיף י"ב כל עיר שיש בה לריבין וכו' ומתריעין בשופר עד שתעבור ה"ר והרי עיר אחת ודאי לא הוי רוב ישראל ומתריעין בשופר וכיון שאמרו אחד

עיר ואחד יחיד משמע דאין חילוק בין יחיד לעיר. וכדאיתא בספרי הכ"ל. ואולי לא נסתפק הפרמ"ג חלל אם יש מ"מ מה"ת כשאין רוב ישראל אבל מדרבנן מודה, ואפשר שזכו ג"כ דעת הר"ם צ"ה פ"ג ש' החולות בתענית ליכנות נחתו ומשמע שם טעמו משום דכ"ל דלא הוי מה"ת, אבל כיון דמשמע בספרי דהוי מה"ת אפי' ביחוד מה"ת נאמר דלדין ל"ה רק מדרבנן, וא"כ מה ראה הר"ם לומר דהאי קרא רק בלית כל ישראל מיירי?

אבל נכון הדבר דדברי הר"ם תואמים עם דברי הרמב"ן במלחמות פ"ג דר"ה, ויותר מצאנו בדבר דר"ן שם ש' לתרין הא דאמרי' דתקיעה בתענית בשופרות הלא בקרא כתיב חולות, וביאר הרמב"ן דעיקר קרא לא מיירי רק במלחמה חלל דמרבייא דקרא על ה"ר האורר ילפינן נמי שאר לרות לך אמרי' דלא ריבית התורה שאר לרות חלל לענין דצעין תרועה כדכתיב והרעותם ולענין זה סגי בשופרות חלל לענין שיהי לריבין חולות לתרועה זו לא נתרבו שאר לרות, והטעם דמחלקין בזה משום דחולות לא אשכחן חלל כנופיה דכל ישראל כדכתיב והיו למקרא העדה חלל שאר לרות דלא כנופיה דכל ישראל מתרעין רק בשופר כמו בראש השנה, עכ"ל עם קל"ה ביאור.

מעתה נכונים דברי הר"ם דכיון דעיקר הקרא וכו' תצאון מלחמה ותקעתם בחולות לא מיירי רק כנופיה דכל ישראל דביחודים ליכא חולות רק שופרות דלא קאי חולות על הריבין דמרבינן ביה קרא ממילא האי קרא דציוס שמחתכם נמי לא מיירי רק במה דמפורש דהיינו בלית כל ישראל ולא על חלל ה"ר דלא איתין חלל מריבין, ובפרט דבהאי קרא דציוס שמחתכם נמי מחולות מיירי דלא אשכחן רק כנופיה דכל ישראל.

אבל עדיין ל"ז ח"ל ילפינן מקרא דהיו למקרא העדה דמיירי כנופיה דכל ישראל הלא מצאנו בכמה דוכתי דכל עשרה מישראל נקראו עדה וכתבן ברפ"ק דסנהדרין מנין לעדה שהיא עשרה שנאמר עד מהי לעדה וגו' וכ"מ במגילה כ"ג ז', אך נלע"ז דאקרא דתתרי סמך דכתיב וצחקביל את הקהל וקהל לא אקרי חלל כל ישראל או רובו ככולו מה מוכח דהמלוא של וכו' למקרא העדה לאו בעשרה קמחשתי חלל בקהל ישראל, ובאמת למ"ד שבע אחד אקרי קהל קאי המלוא גם בשבע אחד וממילא אם היתה לרה על שבע אחד לריבין חולות בתענית וציוס שמחתם ואומרינן הלל על גאולתן.

מעתה שפיר איתין דברי הירושלמי הכ"ל דכיון דחזין דלענין שמחה והלל על נס חלה רחמנא בקהל כנ"ל, ממילא אמרי' דגם לענין הברכה על נס חלה בנס של קהל דאע"פ דהזכרה מיתרו ילפינן והתם לא כתיב קהל היינו משום דמעשה שבי ביתרו בנס של כל ישראל אחרמי חלל לעולם לא מצינו למעט רק גם של יחידים דלא אשכחן שיהי חשיב לעשות יום שמחה וכלל, משא"כ גם של קהל למ"ד שבע אחד אקרי קהל דאשכחן שחייב רחמנא בחולות ציוס שמחתכם מסתבר דה"ה שריך לברך על ה"ר שלהם אע"פ שאינו גם של כל ישראל ולא מנעטין לה מיתרו דהתם מעשה בעלמא אשמעין וא"כ יש ראי' גם מהירושלמי לדברי האבן עזרא הכ"ל.

(ה) אולם גם לפירוש של האצ"ע הכ"ל עדיין לא מצינו שיהיה מלוא חיובת מדאורייתא ממש לשנות יום שמחה בעת גאולתו מלוא, דהיינו נמי שהסכימה החזרה על תקנת הצידיאס הכ"ל מ"מ לא הוי רק מלוא חסוד מדרבנן דחמיר כעין דאורייתא, אבל דאורייתא ממש לא הוי, וכדקו"ל הלל דרבנן ולכל היותר מדברי קבלה.

אבל הגאון בחת"ס בחש"י חלו"ח סי' ר"ח וציו"ד סי' רל"ג העלה שדאורייתא ממש היא לשנות אוחו יום שנעשה בו גם שמחה ויו"ט לכל הפחות לאסור בו הספד ותענית, ולא מדברי אצ"ע הכ"ל, חלל מיתתי לה מק"י שדרשו חז"ל במגילה י"ד מעבדות לחירות ואומרים שירה ממות לחיים לא כ"ש, ור"ל דכך נמי אנו דורשין מעבדות לחירות אמר תורה לעשות מועדים לשמחה זכר

א"ל להשלים התענית, אפי"ג דיחיד שהתענה על זרע ועצרה מתענה ומשלים משום דבעי לקיומי נדרו שקבל עליו תענית ולא התנה, כי הרה"ש וז"ל נ"ל לחלק בין צבור ליחיד לצבור נריכין להלל ולהודות מתוך שמחה ובכרם מלאה, אבל יחיד משלים תעניתו עכ"ל. ולכאורה משמע דכוונת הרה"ש לומר דכיון דאין אומרים הלל הגדול אלא בנפש שבעה וכרם מלאה, לכך מוכרחין להפסיק תעניתם, וכן כצו גדולי האחרונים ז"ל, ע"י בקי"ג שם ובמג"א סי' תקס"ט ועוד.

אבל אחרי בקשת מח"כ גדולתם הרבה נלעג"ד שדבר זה לא ניתן להאמר. דמלצד הקושיא שנתקשה בה בקי"ג שם דא"כ כל כמה דלא ידע הש"ס דאין אומרים הלל הגדול אלא בנפש שבעה הו"ל למפרך מ"ש ליצור מיחיד עיי"ש שהכניס בל"ש, עפי' איכא לאקשויי מהא דאמרין בהם דף כ"ו א' דבאתרא דשכית שכתוב אומרים הלל הגדול ואח"כ אובלין ושותין, הרי להדיא דגם אחר שכבר אמרו הלל הגדול דוחין את התענית.

ועוד דהא דאומרים הלל הגדול בתענית, זה דוקא בתענית גשמים ומטעם שבי' רש"י בתענית כ"ה א' ד"ה הלל הגדול מפני שנאמר בו נותן לחם לכל בשר, אבל בתענית על שאר נרות ועצרה אין אומרים רק הלל המארי כחקנת הנביאים בפסחים קי"ז ועיי' שם דף קי"ח ע"א וברש"י שם ד"ה וכו' מאחר, ואין העלה הרה"ש שם דגם בשאר נרות משעברו אין משלימין, הלא הלל המארי א"ל נפש שבעה.

ועוד קשה לומר דבשכיל אמירת הלל הגדול בלא נפש שבעה שאינו איסור, אלא שאינו מן המוצא כמ"ש במ"ס פ"ח ה"ב, ידחו התענית שנעשה חיוב לקיומי נדרו, מאחר שלא התנה, ואף לשיטת הפוסקים דקבלת תענית אינו חמור כמו נדר, היינו שאינו חל על דבר מזה, אבל מ"מ הוא חייב מדאורייתא לקיים קבלתו משום שנאמר ועשית אשר נדרת צפיק ודרשין צפיק זו נדרה וכו"ל לכל דבר מזה כמ"ש ה"ר צנדרס ח' ע"א וצפרע לפי מ"ש הרה"ש צפ"ק דתענית סי' ע"ז דתענית נמי מענין נדרה היא עיי"ש, ואין בשכיל הכבש מזה של מזה דרבנן שיהי' מן המוצא דוחין תענית מדאורייתא.

ומלבד כ"ז גוף לשון הרה"ש מוכיח שמה שבי' שצריך להלל ולהודות מתוך שמחה וכרם מלאה, לא על הלל הגדול קמתכין, דבזה לא מצינו שצריך מתוך שמחה דוקא, אלא בנפש שבעה וכרם מלאה סגי, ואפי"ג דודאי גם זה צריך לאמרו בשמחה, היינו שמחה הלל והנפש, אבל שמחה הגוף צבצר ויין לא צריך, ומה שצריך נפש שבעה וכרם מלאה כתב רש"י בתענית כ"ו א' מתוך שכתוב בו נותן לחם לכל בשר, נאם להאמר על השבע, אבל לענין שצריך לאמרו בשמחה, אין חילוק בין הלל הגדול להלל המארי ושאר שירות ותשבחות, שכולם בכלל עבדו את ה' בשמחה, וא"ל נפש שבעה וכרם מלאה, — וזהו שהרי הרה"ש כתב להלל "ולהודות" והודאה ודאי א"ל כרם מלאה.

(ח) ועל כן מוכרחין לנו לומר דמ"ש הרה"ש שצבור נריכין להלל ולהודות מתוך שמחה וכרם מלאה, לא על הלל הגדול קאי, אלא חוץ מזה צריך להלל ולהודות דמשה שתקנו לומר הלל הגדול עדיין לא יא' ידי חובתו. הבע עמך עבדא דמפיק לי' מריה לחירות דבעי לאדוויי ולשבת, ונתנו ליד העבד כתב צנוסח הלל והודאה, וזויו עליו שיאמר אותו הנוסח, הכי צוה יא' העבד ידי הלל והודאה למרי' אחמה, אלא ודאי דמה שתקנו לומר נוסח ההלל אינו מחמת החיוב דבעי לאדוויי ולשבת, אבל היא מזה צפני עממה לקרות הדברים הכתובים צנוסח הזה. חזק שאפי' אי לא ידע מאי קאמר יא' כמו שכתבו החו"ס' צנוסח דף ל"ב ע"א ואף אם לא נתכוין כלל ג"כ יא' למי' מזה דרבנן א"ל כוונה אלא עיי' שאין צוה רק מלות קריאה בלבד וענינו כמו מקרא מגילה שאינה אלא סיפור הנס ומשום פרסומי נוסח, ומח"ע אמרו קריאתה לא הולא אבל עדיין לא יא' צוה חובת ההלל והודאה להשי"ת על העובד אשר עשה לו שהוא דבר שלא שייך לזוהר עליה רק האדם צריך להתעורר עלי' מעצמו וכל אדם לפי השגתו הוא

לנ"א"מ כ"ש ממות לחיים, וק"ו מדאורייתא הוא, ופשוט דה"ה מעבדות לחירות ילפינן במה מצינו לנריך לעשות יו"ט מדאורייתא, וכ"מ בתת"ס שם סימן קנ"א שאציא בסמוך.

אכן יש נ"מ בין הילפותא של התת"ס מק"ו להילפותא מצוים שמחתכם, דלפי הילפותא של התת"ס אין לנו לקצוץ יו"ט אלא מעבדות לחירות גמור דומיא דגאולת מצרים או דהכלה ממות לחיים ממש כמו שבי' צ"ח ד"כ כל זמן שאנו בגלות וליכא פדיון מעבדות לחירות כל שאין ההכלה ממיחה לחיים ממש ה"ו דלא לוסיק לקצוץ יו"ט, וכן נמי יש נ"מ לחומרה, דלפי הילפותא של התת"ס לאו דוקא צום של כל ישראל אלא ה"ה צניסא דיחיד עושין יו"ט כמבואר בתת"ס התת"ס שם שאפי' צומה"ז שבעלה מגילת תענית יש לקצוץ יו"ט לעיר או מדינה שנעשה לה גם מכא ה"ה ק"ו, ואפי"ג דגאולת מצרים ניסא דכל ישראל ה"ו מ"מ אין צידונו לחלק כ"ז שלא מצינו גילוי דניסא דיחיד שאני.

אבל לפי הילפותא מצוים שמחתכם ודאי אין חילוק בין גאולה מעבדות לחירות ובין גאולה משאר נרות, אלא החילוק הוא בין ניסא דכל קהל ישראל ובין ניסא דיחיד, וכל שבי' גם לכל קהל ישראל מורה שמתרשעין עליה בחגירות עושין יו"ט, וממילא אפי' צומן בגלות אי אחרתו צו גאולה לכל ישראל מכל נרה שהיא, אף על פי שאינו ממות לחיים ממש עושין יו"ט.

ובאמת יש להתפלל על התת"ס דכל ר' לא אנוס לי, ולא הרגיש מדברי האנן עזרה ה"ל ולא עוד אלא שלא זכר שר מדברי ה"ה בתת"ס ורש"י ותלמידיו ר' יונה ה"ל דיש חילוק בין גם דכל ישראל לגם דיחיד אפי' עיר או מדינה לענין הלל, וגם מדברי הירושלמי ה"ל לענין צרכה אנוסא, וא"כ ה"ה דיש סברא לחלק לענין יו"ט אנוסא בין יחיד לכל ישראל, ואין למד התת"ס מק"ו ה"ל דאף צום לעיר ומדינה עושין יו"ט אחרי שיש לו פירכא.

אך טע"פ הרווחנו מדברי התת"ס שלא נלעג"ד לדחוק ולומר דמה שאמרה תורה וצוים שמחתכם קאי על חקנת משה ונביאים לומר הלל על כל נרה שלא תצא, אלא קאי על מזה התורה עומה שקבעה מועדים לשמחה על גאולת מצרים, ומינה ילפינן במה מצינו וק"ו דה"ה שאר גאולות מורה של כל ישראל צריך לקצוץ יום שמחה וכיון שכבר נלמד שיש יום שמחה מה"ה חוץ ממה שקבעה התורה, שפיר כתב קרא וצוים שמחתכם, וממילא לא לצד שמעוה זו נלמדה מ"מ מדות שהתורה נדרשת בהן כמ"ש בתת"ס — שהרמב"ם קורא אותן מדברי סופרים — אלא היא כמאור המפורשת בתורה.

(ו) ועפ"י נוכל להבין מה שאמרו במגילה דמתחילה כתבה אסתר לעשות משה ושמחה ויו"ט דהיינו צאיסור עשיית מלאכה אבל משתה ושמחה קבלו עליהם ויו"ט צאיסור עשיית מלאכה לא קבלו עליהם, דהנה על מה שלמד התת"ס יו"ט מק"ו מצינו מזה איכא לאקשויי א"כ איסור עשיית מלאכה נמי יליף מהאי ק"ו, אבל לפי"מ שצירנו דעל סמך ק"ו זה אמרה תורה וצוים שמחתכם א"ש כיון שקראה התורה אותו היום יום שמחה בלבד ולא שבתו, על כרחך רק לשמחה מדמינן לה לשאר מועדים אבל לא לשבתו, וגילתה התורה שאין ללמוד מהק"ו רק שמחה בלבד, וכמו שבי' גם התת"ס שם דסגי צבצר לגם כל שהוא אפי' צאיסור הספד ותענית בלבד עיי"ש. מעשה יתכן שפיר דלפי"מ דמבואר בגמ' ה"ל דעיקר מזה מגילה שתקנה אסתר היא על סמך הק"ו ה"ל, היתה אסתר סוברת מכא ה"ה ק"ו לאסור גם במלאכה, אבל חכמי הדור לא קבלו את הק"ו אלא לענין שמחה בלבד הואיל ומצינו שהתורה קראה יום שמחה, אבל לענין איסור מלאכה לא קבלו הק"ו הואיל והתורה לא קראה שבתו. מוכח דרק לשמחה אחרת יום שנעשה גם ולא למלאכה.

(ז) ועוד ראי' נלעג"ד שיש חיוב מדאורייתא לעשות שמחה ויו"ט צוים שנגאלו מזה, חוץ ממה שתקנו הנביאים לומר הלל, מדברי הרה"ש צפ"ק דתענית סי' ו' שהעלה שם עיקר כשיטת הרמב"ם צפ"א מה' תענית דלצבור שהתענו על זרע ועצרה

משבח ואומר דברי כלל והודאה ועל הכלל והודאה הזו אומר הראש שרץ להודות ולכלל מחוך שמחה וכרם מלאה לפי שאין אדם מחשור להודות ולכלל בנכונות כלל אלא מחוך שמחה של אכילה ושתייה, אבל אם אין הכלל והודאה מהחשוררות עלמו מחוך שמחה לא ילא ידע.

(ט) והנה דבר זה שרץ להכלל ולהודות מחוך שמחה וכרם מלאה מצוה הוא בשם ערכין דף י"א ע"א תחת אשר לא עבדת את ה' בשמחה ועוב לבד אחרו עבודה שבשמחה ועוב לבד הו' אומר זו שירה ופירש'י אין אדם שר שירה אלא מחוך שמחה ועוב לבד דכתיב הנה עבדי ירונו מעוב לבד ואין שמחה ועוב לבד אלא שמחה וכרם מלאה אכילה ושתייה בשר ויין כאשר יראה המהבזק בהסוגיא שם ובתוס' ד"ה משמח לב ואכמ"ל, וכ"ה לשון הרמב"ם בפ"י מה' יו"ט כ"ה ש"י וחייב אדם להיות בזה שמה ועוב לבד וכר שואמר ושמחה בחגך עכ"ל, הרי דאש"ג דבקרר לא כחוב רק שמחה ולא נזכר עוב לבד הוסיף הרמב"ם לומר דבעינן גם עוב לבד לפי שכך קבלו חכמים דאש"פ שהשמחה האמורה כאן היא בקרבן שלמים יש בכלל אותה שמחה גם חיוב להיות עוב לבד באכילה ושתייה דאין שמחה שלימה אלא בצער ויין, לכן שפיר כ' הראש שרץ להודות ולכלל מחוך שמחה וכרם מלאה לפי ששירה ריך שיהי מחוך שמחה ועוב לבד.

אבל עדין צריכין אנו למודעי מ"ל להראש שיש חיוב זה גם בצבור שנענין בגשמים ציוס התענית, אבל ברור שהראש ז"ל למד כן מהא דתנן בפ"ג דתענית מנשה שגזרו תענית בלוד וירדו להם גשמים קודם חלות א"ל ר' ערפון לאו ואכלו ושחו ועשו יו"ט, ילאו ואכלו ושחו ועשו יו"ט וצאו בין הערבים וקראו כלל הגדול עכ"ל, ומדקתני שש"י ע"כ לאשמעינן דלא לבד שצריכין לאכול ולשתות כדדי להפסיק התענית שיוכלו לומר כלל הגדול בנפש שצעה, אלא שצריכין גם לעשות יו"ט כדרך שאנו מלויים לעשות יו"ט בשמחה וכרם מלאה אכילה ושתי' צימים הכתובים בחורר ושעוקר עניינם כדי להלל ולהודות להשי"ת מחוך שמחה ועוב לבד כמ"ס הרמב"ם בה"י יו"ט שם כל' כ', ח"ל ולא נלטינו על ההוללות והסכלות אלא על השמחה שיש בה עבודה היוצר הכל שואמר תחת אשר לא עבדת את ה' בשמחה ועוב לבד הוא למדת שהעבודה בשמחה וכר עכ"ל, ומקור דבריו בש"ס דערבין ה"ל, לכן שפיר כתב הראש דציוס שנענו הצבור בגשמים צריכין להודות ולכלל מחוך שמחה וכרם מלאה דהיינו הא דתנן שרץ לעשות יו"ט.

ומה שהאריך הראש לומר שרץ להלל ולהודות וכר ולא סגי לי לומר כלשון ר' ערפון במשנתו שרץ לעשות יו"ט נכון הדבר מאוד לפי שהראש שם ילא לחלק בין צבור ליחיד ולומר דאין היחיד ריך להפסיק התענית כמו הצבור, ואם יאמר דטעם החילוק משום דצבור צריכין לעשות יו"ט ויחיד א"ל לעשות יו"ט יקשה לו מ"ל דאין היחיד ריך לעשות יו"ט כמו הצבור, ואי משום דר' ערפון בצבור מיידי איכא למימר מעשה שהיה כך ה' אבל לעולם גם יחיד ריך לעשות יו"ט, לכן ה' מוכרח הראש לצאר דעיקר ה"י"ט הוא משום שרץ להלל ולהודות מחוך שמחה וכרם מלאה ולענין כלל והודאה כבר רדעין שיש חילוק בין צבור ליחיד כמו שנתאר לעיל באריכות שלא מתחייב בהלל וצרכה על הגם אלא בנם של צבור אלא בנם של יחיד לא תשיב כ"כ וכמו ש"י כבר הראש בפ"ג דברכות דעל גם של יחיד לא מתחייב לומר הכלל שחקנו חכמים, לכן קי"ל בר"פ הרוחא דאין מצרכין אכילה ודחיד, ממילא מסתבר דה"ה דאין לחייבו לעשות יו"ט כדי להודות ולכלל מחוך שמחה וכרם מלאה הואיל ואינו מחייב צעיקר הכלל והודאה.

(י) ומעתה עכ"ל שיש חיוב גמור מה"ת לעשות יו"ט כשנענו הציבור מן הצרכ דל"כ תקשה מ"ס צבור מיחיד ואמאי המורה לעשות יו"ט דוחה את התענית בצבור עפי מציחיד, והלא בזה אין ספק שגם היחיד אם צא לעשות יו"ט כדדי להודות ולכלל מחוך שמחה וכרם מלאה על הגם שנעשה לו מזה קעבוד אלא שאין עליו המורה חובה רק רשות, דמ"ס אומר לדעת הר"ה

ובכ"ג דחיד לא יתחיל לומר כלל על גם שלו בצרכה אשר קדשנו במצותיו ולונו כיון שלא נלמדה, אבל אם התחיל גומר אפי' בצרכה כמו ש' הראש בפ"ג דברכות ה"ל, והיינו הואיל ועכ"פ מזה של רשות היא שיודה ויהלל על גם שלו ומקבל עליה שבר, וכדאיתא בילקוט פ' בשלה טכ"פ ויסע משה א"ר סימון לא כל שרואה לומר שירה אומר שירה אלא כל מי שנעשה לו גם ואומר שירה מוחלין לו על כל עונותיו עכ"ל, וע"כ דהא דציבור דוחה התענית עפי מציחיד, משום דבנם ציבור חוב גמור היא לעשות יו"ט, ואי עבר ולא עשה ציטל מ"ע ונענש עליה אפי' שלא צידן ריחאה, וכיון דחובה ע"כ לאו מדרבנן עליו החוב שהרי לא מלינו בשום מקום שחכמים חקנו לעשות יו"ט ציוס שנענו בגשמים, אלא מד' ערפון שמעינן שיש חיוב לעשות יו"ט, וע"כ שזכ נלמד מן החורר וכמו שציארנו הוא חיוב דאורייתא דכשם שמתענין ומתריעין בחלוצרות על הגשמים כך הוא מחייב לעשות יום שמחה, וממילא ה"ה בכל ארס שלא תבוא על הציבור כשהן נגאלין ממנה שצריכין לעשות יו"ט כמ"ס הראש ה"ל הו' ה"י"ט מדאורייתא.

שוב מלאתי בראש מו"ק פ"ג ס"י פ"ז דמשמע ג"כ מדבריו דחורר ופורים היא בכלל וציוס שמחתם כמ"ס האבן עזרא.

ב.

(א) ואחרי שציארנו שורש מלות עשיית יו"ט בשמחה והלל ציוס שנגאלנו מכל ארס שלא תבוא על הציבור צריכין אנו לצאר מהו גדר הצרכ שנגאלין ממנה עושין יו"ט. הנה כבר הבאתי לעיל דברי החת"ם ז"ל שאין עושין יו"ט אלא מעבדות לחירות גמורה דומיא דליאת מלרים או ממנה לחיים אבל משאר צרות לא, אבל כבר ציארנו דזה רק לפי דעתו של החת"ם דעיקר ה"י"ט ילפינן רק מק"ץ דמגילה דף י"ד ע"א מעבדות לחירות אומרים שירה ממנה לחיים לא כ"ש, אבל לפי הילפותא של האבן עזרא ה"ל דאציוס שמחתם קדריש משמע דה"ה מכל ארס שמחתין ומריעין עליה בחלוצרות.

והנה ממה שחקנו ימים הכתובים במגילת תענית אף בשאר צרות אין קושיא על החת"ם דלא מיידי רק מחיוב דאורייתא ומגילת תענית עיקרו מדרבנן כדי להצב הצרות, אבל מהא דתנן דתענית יו"ט אומר להם ר' ערפון לאו ואכלו ושחו ועשו יו"ט שפיר מוכח דעל כל ארס עושין יו"ט כדי להלל ולהודות מחוך שמחה וכרם מלאה, וכמו שציארנו, מדבריו הראש פ"ק דתענית כ"ו דמ"ס אינו משלים התענית.

אכן דעת הראש"ד בפ"א מה' תענית מוצא בראש ה"ל דדוקא מתחנה על גשמים וירדו אינו משלים, אבל מחשבה על שאר צרות ועברו, אפי' צבור משלימים התענית, ונתן טעם לדבריו משום שאין צרכ עוברת גמורה אלא צרכ גשמים שהיא לשעבה, ולכאורה משמע דעת הראש"ד דכל זמן שאין הצרכ עוברת גמורה אין להפסיק התענית, אבל לפענ"ד ז"א דא"כ אין לדבר סוף שהרי צריכין להתענות עד שתעבור הצרכ, אש"כ דדוקא התענית שכבר קבל עליו אותו היום אין לדחות אלא אם עבר הצרכ לגמרי, משא"כ להתחיל להתענות אפי' בלא עברה לגמרי כל שעברה לפי שעה א"כ להתענות, וא"כ צריך להבין מ"ס שצברה לגמרי דוחין התענית שקבל עליו. לכן נראה דגם דעת הראש"ד עיקר הטעם שדוחין התענית כשירדו גשמים הוא מחמת החיוב לעשות יו"ט כדאמר ר' ערפון, אלא דס"ל דאין חיוב לעשות יו"ט רק כשהצרכ עוברת גמורה כגון גשמים דאיידי דר"ט משא"כ בשאר צרות שנענו, כיון שאין אנו צעומים שצרכה הצרכ לגמרי נהי נמי דאין צריך להתחיל בתענית כה"ג, מ"מ לעשות יו"ט אין חיוב, לכן אין דוחין התענית שכבר קבל עליו.

(ב) ובן נראה שהבין הראש ז"ל דעת הראש"ד ולכן השיב עליו בזה"ל: ואינו טעם מספיק דבגשמים נמי אפי' לא ירד לכן כל צרכן אובלין ושתי' אשמחין ואומרים כלל לפי שנתקבלה

(ד) אכן נלעג"ד לומר דעמנו של הראש"ד דמחלק לענין השלמה דעניני בין לרע עוברת גמורה לאינה עוברת גמורה הוא ג"כ מכה מה ש"י באצ"ן עזרה כנ"ל דכיוס שמחכס קאי על יוס שבו נאמר ונושעתם מאויביכם, לכך שפיר מלא הראש"ד מקום לחלק ולומר דאין דיוס שמחכס אלא כשהלכך עוברת לגמרי, וכו"ל לפי"מ דאח"כ דכפרי פ"י בהעלותך וכו' חבולו מלחמה וכו' במלחמה גוג ומגוג הכחוז מדבר, או אינו אלא בכל מלחמות שצורה? ה"ל ונושעתם מאויביכם, לא וראש איזו מלחמה שישראל נושעים בה ואין אחריה שבדור אין אחר מולא אלא במלחמת גוג ומגוג עכ"ל הספרי, ולפי"מ הא דכתיב דחרי ודיוס שמחכס נמי לא מיירי אלא דיוס שיושעו ממלחמת גוג ומגוג שאין אחרי שבדור, מינה יליף שפיר הראש"ד דאין עושין יו"ט אלא כשהלכך עוברת גמורה דומיא דמלחמת גוג ומגוג כגון לרע גשמים, משא"כ בשאר מלחמות ולרוע שיש אחריהן שבדור ולרע אין יוס שמחה ויו"ט מה"ט.

אם אמנם כי ר' עקיבא פליג בהם וקאמר אין לי אלא מלחמת גוג ומגוג, מלחמת שדפון וירקון ואשכ מקשה לילד וספיקה במיעוט דיוס מנין? ה"ל על הכר הלאור אהכס, על כל לרע ורע שלא חבול על הכבד עכ"ל, מ"מ נראה דגם ר"ע מודה דעיקר קרא במלחמת גוג ומגוג מיירי אלא דמרבך נמי שאר לרוע, דאלי"כ הא דיליף ת"ק מונושעתם מאויביכם מאי קפיד ל"י ר"ע, דדוחק לומר דר"ע לא משמע ל"י כלום, וגם לשון ר"ע דקאמר "אין לי אלא מלחמת גוג ומגוג" משמע דלא בא לסתור דברי ת"ק אלא להוסיף על דבריו.

ואל תשיבני מאחר שלר"ע ריבה הכחוז כל לרע שלא חבול על הכבד למה פרט הכחוז מלחמת גוג ומגוג, דלומר אני ולטעמך דלר"ע בכל מלחמה דיבר הכחוז נמי חקש כיון שמלחמה בכלל לא נאמרה למה יאמר, אצל האמת הוא דאין מלחמה בכלל לרע רק כשעבדו"ם לרע על ישראל משא"כ אם ישראל לרע על עכו"ם אין זה בגדר לרע הכולל וצריכנו אנו מציין עלינו הלא האמת, ולכך אי לא כתב רחמנא רק להריע בעת לרע לא הוי ידעין מלחמה מינה, דהוי"א דוקא לרע הבאה בעל כרחינו לריבין לעוק לישועה אצל מלחמה די להפלה ולבקש עזרה מן השמים כמו שמחפלין על כל לריבין, קמ"ל דגם במלחמה לריבין להריע, וא"כ יתכן שפיר דמ"ל להספרי דדוקא במלחמת גוג ומגוג נאמרה הורה להריע ולא בשאר מלחמות, אלא דה"ק ס"ל דגזיר"כ היא להריע במלחמת גוג ומגוג בלבד. ור"ע נמי מודה דאין להריע במלחמה רק במלחמת גוג ומגוג אלא שמוסיף שיש גם מלחמה מיוחדת להריע בעת לרע, אצל בעת מלחמה שאינו מחמת לרע לא חייבה התורה להריע כלל.

(ה) ובזה ח"ש מה שפלאתי פלא בלשון הרמב"ם ז"ל רפ"א דתענית ש"י מ"ע מן התורה לעוק ולהריע בחטאות על כל לרע שחבול על הכבד, שנאמר על הכר הלאור אהכס והרעוהם בחטאות, כלומר כל דבר שיילך לכס כגון צלצור דבר וארצה וכיוצא זקנו עליהן והריעו עכ"ל. ופלא שהשמיט מה דמפורש ברישא דקרא לתקוע בשעת מלחמה ולא הזכיר רק סיפא דקרא דאח"כ לריבין שאר לרוע, ולא עוד אלא דלקמן בריש פ"ב כ"י: אלו הן הצרות של הכבד שמחפלין ומריעין עליהן על הלא שונאי ישראל לישראל ועל הכבד ועל הדבר וכו', על הלא שונאי ישראל לישראל כיצד עכו"ם שצאו לערוך מלחמה עם ישראל וכו', כיצד אפי"ה חרש של שלום כגון שערכו מלחמה עכו"ם עם עכו"ם ועברו במקום ישראל וכו' עכ"ל, הרי שחושב הרמב"ם ראשונה לכל לרוע את לרע המלחמה, וכאן שצא לרע מהו הדבר שילך לכס לא נקט אלא כגון צלצור ודבר וארצה ולא נקט מלחמה המפורשת בקרא, וגם בהלכות מלכים שאסף הרמב"ם ז"ל כל דיני מלחמה הו"ל להזכיר ג"כ שיש מ"ע מה"ט להריע בעת מלחמה.

ועוד קשה לי דבפ' סדר תענית פליגי ת"ק ור' יהודה, דת"ק סובר שאומרים זכרונות ושופרות, ור' יהודה ס"ל שא"ל לומר זכרונות ושופרות, ואמרנו בגמ' מ"ע דר' יהודה? לפי שאין

תפילתם וזמירותם צבורה שירדו להם כל הצורך עכ"ל, ויש לדקדק למה האריך כ"כ הול"ל בקצור דבגשמים נמי אפי"ה לא ירד לכן כל צרכן אין משלימין התענית, ועוד יש לדקדק במה שאומר הראש"ש "ואינו טעם מספיק", דמשמע שיש בו טעם אלא שאינו מספיק אלא לפי ראיית הראש"ש נדחה טעם זה לגמרי, ועוד קשה מה שכבר הקשה הק"ג על ראיית הראש"ש הא מצואר בגמ' לקמן דף כ"ה פ"ב דאין הכבד פוסקין מהענינם עד שירדו להם רוב גשמים ותי' דהתם קאי על פרק ראשון דתני עברו אלו ולא נענו ב"ד גזרין עוד וכו', וכן פירש"י שם אצל בירדו גשמים קודם חלות שאולכין ושותין ואומרים הלל הגדול לא קבעו חכמים שיעור זה אלא אפי"ה לא ירדו כל צרכן עכ"ל, אצל עדיין צריך ציחור מ"ל להראש"ש שלענין השלמה התענית לא קבעו חכמים שיעור זה עד שיוכל להשיג מכה זה על הראש"ד ז"ל.

לבן נלעג"ד דהשגת הראש"ש אינה מכה הוכחה אלא מכה סברה בעלמא, דלא מסתבר ל"י לומר דהיכא שאנו רואין שפסקה הלאה רק שאין לנו בעוונות שעברה הלאה לגמרי, לא יתחייב האדם לתת שבת והודאה להש"ת ולעשות יו"ט, אלא יש לו להאדם לבעות בהצורה יח"ש ששם שגנה להם שפסקה הלאה לא תשוב אליו עוד ותעבור לגמרי ומודה על שער ומחפלין על העתיד, לכך כתב הראש"ש שאין טעמו של הראש"ד מספיק לפטרו מהחוב לאכול ולשתות ולעשות יו"ט מתוך שמחה, והוסיף הראש"ש לומר עוד דלא לבד היכא שפסקה הלאה לפי ראות עיניו לגמרי ואין חשש רק שמה ח"ו תחזור, אלא אפי"ה היכא דעדיין לא פסקה לגמרי אלא שהתחילה לעבור וכגון בגשמים שרק התחילו לירד ועדיין לא ירדו כל צרכן, נמי מסתבר שאולכין ושותין ושמחין ואומרים הלל לפי שבהחלה בלבד כבר רואין שנתקבלה חפלתן ושוב צועקין צבורה שיגמר את יסועתו וירדו להם כל צרכן — ואף אח"כ דמכה הוכחה מגשמים שלא ירדו כל צרכן משיב הראש"ש, מ"מ חזין במה שכתבין בדעת הראש"ד כמו שכתבנו דלא משום שכבר ח"ל להענות אינו משלים בירדו גשמים אלא משום שצריך לאכול ולשתות ולעשות יו"ט משלים, רק דמ"ל להראש"ד דהיכא שאינו בעות שלא תחזור הלאה שנית ח"ל לעשות יו"ט.

(ג) ולכאורה ה"י נראה ראי' לשיטת הראש"ד מדברי הירושלמי פסחים פ"א ה"י כתיב צפרוע פטרות בישראל בהתנדב עם צרכו ה', כשהקב"ה עושה לכם נסים תהיו אומרים שירה, התיבו הרי גאולה מלרים, שנייה היא שהיא תחילת גאולתן עכ"ל. ופרשה המפרשים דהקושא היא למה לא אמרו ישראל שירה כשיאלו ממלרים רק כשעברו את הים, ומשני לפי שניית מלרים לא ה"י רק אחתהא דגאולה ולא נגמרה אלא כשעברו את הים, ולפי"מ נראה דה"י כשהתנו על גשמים והתחילו לירד עדיין אין לומר שירה וכלל עד שירדו כל צרכן דלא כמו דפשיטא ל"י להראש"ש כנ"ל, וממילא קמה שיטת הראש"ד דכל זמן שאין הלאה עוברת גמורה שיש לחוש שמה תחזור אינו חייב לומר שירה והכל וממילא אין עושין יו"ט, ומה שאמרנו שירה על הים התם היו בעוונות שלא תחזור הלאה מאחר שראו את מלרים מה על שפת הים והקב"ה הבעית להם לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם.

אבל באמת לא דמי לנדון הראש"ד דהתם עיקר הגאולה ה"י תלוי ועומד עד שעברו את הים שברי לא יאלו ממלרים אלא על מנת לחזור אחר שלשה ימים, וכל זמן שה"י כה ציד פטרה לרדוף אחריהם ולהחזירם לא ה"י גאולה כלל שברי ה"י להם לחוש שפרעה ירדוף אחריהם, ומ"מ צירושלמי שהיא תחילת גאולתן היא ע"ד שאמרנו בשבת פ"י ע"ב מאומתי התחלת אכילה, ע"כ, אצל עיקר הגאולה לא התחילה להיות עד שעברו את הים וראו את מלרים מה על שפת הים לכך לא ה"י לריבין עדיין לומר שירה, משא"כ בהתחילו גשמים לירד הרי התחילה הגאולה עמה ורואין שנתקבלה חפלתן שפיר לריבין חיקף לומר שירה כמ"ש הראש"ש, וכ"ש היכא שנגמרה הגאולה מלרע אלא שעדיין יכולה לחזור שצריכין לומר שירה ולעשות יו"ט.

בשעת לכת גשמים רק בשעת מלחמה בלבד, ואין קיי"ל כה"ק
לכך קיי"ל נמי כהספרי.

(1) **אכן** עיקר דברי הספרי דליף דמלחמת גומ"ג מיירי מקרא
דוושעם מאויזים דמשמע שישראל נושעים זה
ואין אחריי שעבוד, לא זכיתי להצין מאי משמע שאין אחריי שעבוד
שנשכיל זה מוציא קרא מפשטי, ולולא דמסתפינא הו"א בענין
דכוונת הספרי כך היא דמאחר שנאמר ונושעם מאויזים ע"כ
משמע דעיקר התרועה בחלוצות היא כדי להושע מעת לרה, וא"כ
קשה הא דכתיב וכי תבואו מלחמה בארצכם ודריש הספרי שם מזה
בין שאתם יולאים עליהם בין שהם יולאים עליכם, הינה שהם יולאים
עליכם הוי שפיר עת לרה ויריכם יושעם, אבל כשאתם יולאים
עליהם לא שייך לשון יושעם אלא לשון עזרה לכך מוק"ל הספרי
הא דמשמע שגם באהם יולאים עליהם שייך לשון יושעם דמלחמת
גוג ומגוג, דהאם אף שאתם יולאים עליהם כדכתיב ויאלהי ויגלה
בגוים ההם, מ"מ כיון שמלחמה זו תעשה אחר שיכשבו גומ"ג את
ירושלים וע"י המלחמה יאלהו מלחמה הכיבוש, נהי נמי דגוף נלחון
המלחמה אין לקרותה בשם יושעם מ"מ הו"א וי"י נלחון מלחמה
זו יושעו מלחמה אחר שלא יכה אחר זה אותו השעבוד ששעבדו אותם
גומ"ג שייך זה שפיר לשון יושעם מחמת הפעולה היולאה ממנה
משא"כ בכל מלחמות שבהורח לא מייצגים מלחמה ז' עממין אלא
אפי' מלחמה עמלק וסיוחן ועוג והכנעני מלך ערד שיאלו הם
תחילה למלחמה ואח"כ יאלו ישראל לקראתם לא ה"י הנלחון נקרא
יושעם מן השמים אלא עזרה מן השמים, וזה שאומר בספרי דע"כ
מיירי דמלחמת גומ"ג משום שנאמר ונושעם מאויזים ולא מנינו
מלחמה שיהי שייך לומר עלי לשון יושעם רק מלחמת גומ"ג לפי
שישראל נושעים זה במה שאין אחריי שעבוד, ולפי"ז אין לנו ראי
מהספרי לסברה הראש"ד דהיכא שאין ה"ר עזרה גמורה לא
תשיב להשוע עלי וי"ט, דהספרי לא בא אלא להסביר למה נלחון
מלחמת גוג ומגוג נקראת יושעם, אבל לעולם בכל לרה כשנושעים
ממנה יש לנו לבטוח בה' שה"ר עזרה לגמרי, כמ"ש הרא"ש ז"ל.

(2) **איברא** נלעג"ד דפלוגתה הראש"ד וברמב"ם תליא בפלוגתא
דאמוראי בגמ' והיא ג"כ פלוגתא בין הצבלי
וירושלמי כמו שיבאר, דהנה בפסחים ל"ב ז' צהא דאמרי' הכס
הראשון טעון הלל באכילתו והשני אין טעון הלל באכילתו מנה הנימי
א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהודק אמר קרא השיר יהי לכם כליל
התקדש חג, לילת המקודש לחג טעון הלל ושלין מקודש לחג אין
טעון הלל, ופירש"י השיר יהי לכם ציוס שתגאלו מן הגלות כליל
התקדש חג כמו שאתם נוהגים לשורר כליל התקדש חג וכו' עכ"ל,
ולכאורה יש להפליא על פירש"י זה מה ראה לפרש השיר יהי לכם
ציוס שתגאלו מן הגלות הא צירושלמי פ"ט דפסחים כ"ג איתא
להדיא דהך מימרא בלשון זה אמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יהודק
כתיב השיר יהי לכם כליל התקדש חג בא ליל פסח ללמד על
מפלתו של סנהריב ונמצא למד ממנו מה זה טעון הלל אף זה טעון
הלל עכ"ל, הרי להדיא דהשיר יהי לכם ציוס מפלת סנהריב קאי
ולא ציוס שתגאלו מן הגלות.

הן אמת שדבר הזה נחלקו המפרשים אי האו נצוה על סנהריב
קאי או על גוג ומגוג עיי"ש בדרי"ק פסוק כ"ו וכו' אור
הלצה וגו' שרוב המפרשים פירשוהו על גאולה העתידה, וכן מתרגס
יונתן שם. וא"כ ה"ה קרא דהשיר יהי לכם בגאולה העתידה קאי,
וכן ל"ל לפי"ד המכילתא שהביאו החס"י פסחים קט"ז ז' דכל
השירות לשון נקיבה חוץ משיר דלעתיד בלשון זכר, וכ"כ במדרש
שכ"ס עה"פ שחורח אלו וגאולה, וא"כ כאן דכתיב השיר יהי לכם
בלשון זכר ע"כ על הגאולה העתידה קאי, אבל רש"י ז"ל בפירושו
לישע"י שם משמע דמפרשו על מפלת סנהריב שכן הביא שם בשם
המדרש תהלים כעין דברי הירושלמי ה"ל, א"כ אף אם ח"ל דכאן
חזר בו וכו' דעל גאולה העתידה קאי מ"מ מאחר דקאי הכא לפרש
מלחא דר' יוחנן בשם ר"ש בן יהודק, ומפורש צירושלמי דר"י בשם

אומרים זכרונות ושופרות אלא ברי"ה ויובל ובשעת מלחמה, ונחלקו
בזה הראשונים דדעת בר"ן שם דל"י יהודה דוקא תענית גשמים
אין אומרים זכרונות ושופרות הא בשאר לרות אומרים והא דקאמר
ר' יהודה בשעת מלחמה לאו דוקא אלא לישנא דקרא נקט, אבל
הב"י צו"ה סוסי תקע"ט הוכיח מלשון הרמב"ם ש"י צרפ"ד:
בכל יום ויום מ"י תעניות אחרונות של מער מתפללין בסדר הזה
משמע דבשאר לרות לכ"ע אין אומרים, ולא נחלקו ח"ק ור' יהודה
אלא בלרה גשמים עיי"ש, ולפי"ז במלחמה דמורה ר' יהודה שאומרים
זכרונות ושופרות כ"ש לת"ק שאומרים. וא"כ אמאי לא הזכיר
הרמב"ם ז"ל בשעת מלחמה אומרים זכרונות ושופרות?

אבל לפי ה"ל דמלחמה הכחוצה בתורה במלחמת גוג ומגוג
מיירי, ואף ר"ע דמורה שחר לרות, מ"מ מלחמה אינה בכלל
לרות, רק במלחמת גוג ומגוג גזי"כ להריע, א"ש שיטת הרמב"ם
שלא הזכיר המורה להריע במלחמה כיון דאין מריעין אלא במלחמת
גוג ומגוג והיא הלכתא למשיחא ולא תהוב רק פ"א בלבד, ולא
ר"ה הרמב"ם ז"ל להורות הלכה על אותה שעה שמלך המשיח
עמה, [וכמו שכתבתי ג"כ למה שנשאלתי למה השמיט הרמב"ם
דינא דאין מקבלין גרים לימות המשיח — אכן בזה אמרתי עוד
חירוק אחר דהרמב"ם לשיטתו דס"ל כשמואל דאין בין עוב"ז לימות
המשיח אלא שעבוד מלכות בלבד לפיכך יתכן דשפיר מקבלין גרים
לימות המשיח כיון שאו עדיין לא יתקיימו יעודי הנביאים לא חיישינן
שיתגיייר בשביל עובת ישראל והא דתניא אין מקבלין גרים
לימות המשיח ס"ל כר"י דכל הנביאים לא התנבאו אלא לימות
המשיח ודו"ק], רק במלחמה שעכו"ם לרו על ישראל דאז מריעין
לא מחמת המורה להריע במלחמה אלא לפי שכה"ג הוי בכלל לרות
דאיתא מריבויא לכך בריש פ"ב דקדוש הרמב"ם את הלכות שפיר
קחשיב גס עכו"ם שצאו לערוך מלחמה עם ישראל, אבל בריש פ"א
שצא לערוך הכחוצה בתורה אלו ה"י חוטב שם גס מלחמה שעכו"ם
באים לערוך על ישראל ה"י אפשר למעט שזו בכלל מה דמפורש
בתורה וכי תבואו מלחמה וגו', לכך לא הזכיר הרמב"ם שם ענין
מלחמה כלל לדעת שהוא אינו מדבר רק מתרועה על לרות ולא
מתרועה על מלחמה שלא נאמרה רק במלחמת גוג ומגוג.

וממילא א"ש נמי מה שלא הזכיר שגם בשעת מלחמה אומרים
זכרונות ושופרות. לפי שעיקר מה דאמר ר' יהודה
שאין אומרים זכרונות ושופרות אלא בשעת מלחמה הוא משום
דעיקר הקרא במלחמה כתיב ושאר לרות לא אחיין אלא מריבויא,
וא"כ לפי דברי הספרי דמלחמת גומ"ג דבר הכחוצה שוב אין לנו
עמם להצריך זכרונות ושופרות אלא במלחמת גומ"ג בלבד, לכך
שפיר לא הזכירה הרמב"ם כנ"ל, ואם כי ר' יהודה סתמא קאמר
בשעת מלחמה, יתכן דרק לישנא דקרא נקט ולעולם גס כוונתו על
מלחמת גומ"ג.

ואת"ל דר' יהודה דאמר בשעת מלחמה בכל מלחמות קאמר
ולאו דוקא מלחמת גומ"ג עכ"ל דפליג על הספרי
והרמב"ם פסק כהספרי, ואפשר דת"ק ור' יהודה דפליגי בתענית
אי אומרים זכרונות ושופרות צהא פליגי דת"ק סבר דקרא לא מיירי
רק במלחמת גוג ומגוג ומעט דליף בספרי מדכתיב ונושעם
מאויזים, ואין לך מלחמה שישראל נושעים זה ואין אחריי שעבוד
אלא מלחמת גוג ומגוג, הרי דלא הקפידה התורה על ותקעתם
בחלוצות וזכרתם לפני ה' אלקיכם אלא היכא דנושעים עיי"י יושעם
גמורה שאין אחריי שעבוד, וא"כ לפי מ"ש הראש"ד ה"ל דאין לך לרה
עזרה גמורה אלא לרה גשמים שפיר סמכו חכמים לומר זכרונות
ושופרות גס בתענית גשמים שהרי זו דומה למלחמת גומ"ג שה"ר
עזרה גמורה כמו שביארנו לעיל אות ד', משא"כ לרות שאין
עזרה גמורה יכול לבטלן בלא זכרונות ושופרות, אבל ר' יהודה ס"ל
דבקרר בכל מלחמה מיירי, וא"כ אין עמם לחלק בין לרה גשמים
לשאר לרות, וכמו שאין אומרים בשאר לרות זכרונות ושופרות משום
דלא אחיין אלא מריבויא ואמרי' דלא קאי קרא בחלוצות וזכרתם
רק על המפורש בקרא ולא דאחיין מריבוי, ממילא ה"ה דאין אומרים

(י) **יתכן** שהראש"ד סמך עצמו גם על דברי המכילתא שבציאור החוס' בפסחים קמ"ז ז' דכל השירות בלשון נקבא חוץ משירה ולעמוד דבלשון זכר, וכבר כתבנו דמזה ג"כ מוכח דהשיר יהי' לכם על גאולה העתידה נאמר, וכנה החוס' שם כתבו הטעם משום דכל הנסים יש אחריהם נער חוץ מלעמוד שאין אחרי נער, וכ"מ במדרש שה"ש עה"פ שחורר אני ונאור ומוח למד הראש"ד דיש חשיבות עפי לענין כלל ויו"ע היכא דהלכה עוברת גמורה להיכא שפיר דין אחרי נער לפיכך מחלק בין גשמים לשאר נרות לענין יו"ע והכל וכ"ש בין גאולה העתידה לשאר גאולות, אבל הרמב"ם דס"ל דהשיר יהי' לכם לא נאמר בגאולה העתידה רק במפלת סנחריב כדאיתא בירושלמי ע"כ לא ס"ל כהמכילתא חללא ביש אחרי נער יש חיוז שירה ממילא יליף שפיר מגשמים שאין משלימין ועושין יו"ע.

(יא) **ויש** להוסיף דהרמב"ם והראש"ד אזלי לשיטתיהו במק"א דהנה כפ"ג מה' חנוכה ה"ו כ' הרמב"ם שקריאת הכלל לעולם מדברי סופרים בכל הימים שגומרין בהם את ההלל, והשיג עליו הראש"ד וז"ל ח"א ויש בהם משכו מדברי קבלה השיר יהי' לכם עכ"ל, מצאנו דעת הראש"ד דמאחר דילפינן מליל התקדש חג דלילה המקודש לחג טעון כלל הו"ל מי"ע מדברי קבלה לומר כלל כללי פסח ובאמת כך משמע מדברי הגמ' דפסחים ה"ל ובתריין דף י' ע"ב עיי"ש. ולכאורה קשה הלא הנציא לא אחר רק כהשיר שיאמרו יהי' כהשיר כליל התקדש חג אבל לא בזה המובן מפי הנציא לומר השיר כליל התקדש חג ובאמת כן דחה הרמב"ן, מובא בזכ"מ את השגת הראש"ד, אך י"ל לפי"מ דפרש"י בגמ' ה"ל דהשיר יהי' לכם על גאולה העתידה קאי וא"כ לא כ"י נר"י הנציא לזו"ת לומר כלל על גאולה העתידה דאיתא מק"ו מניח"מ כ"ל, וע"כ צא הדיקא ללמד דליל התקדש טעון כלל מדברי קבלה ולפי"מ לפי"מ דאיתא בירושלמי ה"ל דהדיקא צא ללמד על מפלת סנחריב שטעון כלל חללא דממילא נמלא למד דגם ליל פסח טעון כלל לקימ קושיא הראש"ד מעתה הרמב"ם לשיטתו והראש"ד לשיטתו, ודוק כי קתרי.

(יב) **איברא** יש לקיים שיטת הראש"ד גם לדעת הירושלמי כי נלעג"ד דאין שום סתירה בין הבבלי וירושלמי דגם הירושלמי מודה דהאי קרא על גאולה העתידה נאמר ולכך נקרא השיר בלשון זכר, וגם הש"ס דין ס"ל דעיקר קרא על מפלת סנחריב קאי ואלו דברי חלקים חיים כשנבין תחילה איך יתכן דהאי קרא בגאולה העתידה קאי הלא הפסוקים שם לפני נבואה יהי' אור הלצנה כאור החמה וגו' משמע דבימי חזקיה קאי כמו שבי' הרד"ק שם מה"ע לדחות אותם רוב המפרשים נבואה זו על העתיד.

אבל נכון הדבר מאוד לפי"מ דאיתא בסנהדרין ז"ד א' דרש בר קפרא למרבה המשנה וגו' מפני מה הו"מ סתום? בקש הקצ"ה לעשות חזקי' משה וסנחריב גומ"ג אמרה מדה"ד לפני הקצ"ה מה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך ולא עשיתו משה חזקי' שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך תעשהו משה לך נסתתם עכ"ד הגמ', וא"כ ח"ש דבאמת נבואה זו נאמרה על עת גאולה העתידה להיות אחר מלחמת גומ"ג ונאמרה נבואה זו לישעי' שיאמרה בימי חזקי' רק מאחר שנשתנה כביכול המחשבה של הקצ"ה לא נתקיימה נבואה זו בימי חזקי' ועתידה להתקיים לעתיד לבא, וא"ש פי' רוב המפרשים ה"ל.

ממילא אין סתירה בין הבבלי להירושלמי דהירושלמי מדבר מעת אחרית הנבואה על מפלת סנחריב שהי' עתיד להיות גומ"ג ולכך אמר ר' יוחנן בצבא ללמד על מפלת סנחריב אבל הבבלי השמיט לשון הזה כי לפי שאחר ששינה הקצ"ה מחשבתו כביכול שלא נעשה סנחריב גומ"ג הי' אפשר לעשות ולומר שמפלת סנחריב טעון כלל אע"פ שאינו גומ"ג וילף מזה דה"ה מפלת שאר משפטים את ישראל ומזירין טעונה כלל מדברי קבלה ולא רק

ר"ש בן יהואדק ס"ל דצא ללמד על מפלת סנחריב, מה ראה רש"י לפרש דבריו הסתומים בצבלי שלא כמפורש בירושלמי.

אבל ח"ש דרש"י ז"ל דייק דע"כ הש"ס דין לא ס"ל דר' יוחנן אמר משום ר"ש בן יהואדק בלשון הירושלמי צא ליל פסח ללמד על מפלתו של סנחריב וכי' דא"כ חייב אדם לומר בלשון רבו ולמה שינה הבבלי את לשונו, חללא ודאי דהבבלי ס"ל דלא בלשון הזה אמרה, ומאחר רש"י מי"ע לא קאמר בלשון הירושלמי משום דס"ל דהשיר יהי' לכם לא על מפלת סנחריב קאי חללא על גאולה העתידה ולא קשה ח"כ הו"ל לומר צא ליל פסח ללמד על יום שחגלו מן הגלות ונמלא למד וכו', תרי תשובות בדבר חדא כיון דבירושלמי יש לשון אחרת ע"כ גם בלשון הזה לא אמרה ר' יוחנן לפיכך סתמה הבבלי ולא הציא רק עיקר דברי ר' יוחנן, ועוד אי בגאולה העתידה קאי לא מצינו למימר שלכך צא הדיקא דליל פסח ללמד על יום הגאולה העתידה שטעון כלל דבלא הדיקא נדע זאת דלא גרע בגאולה העתידה מניח"מ מזרים שנאמר כימי לאתך ממזרים ארצנו נפלאת, ועוד ק"ו הוא דהא כתיב ולא יאמרו עוד חו' כי אשר העלה את בניי מארץ מצרים וגו', וע"כ לא צא הדיקא רק ללמד על ליל המקודש לחג שטעון כלל.

(ח) **ועפ"ז** נוכל להבין במאי פליגי בני תרי לישני חליבא דר' יוחנן בפסחים דף ק"ח א' דאמרי' הסם וכו' מאחר דאיכא כלל הגדול חגן מי"ע אמרי' כלל המזרי' משום שיש בו הי' דברים: יניח"מ מזרים, קרי"מ, ומ"מ, תהי"מ, וחבלי' של משה וכו' ואמרי' חבלי' של משה היכן יש צב? דכתיב לא לנו כי לא לנו ואמר ר' יוחנן זו שטבד מלכות, איכא דאמרי' אמר ר' יוחנן זו מלחמת גוג ומגוג עכ"ד, וז"ל מאי איכא בין בני תרי לישני חליבא דר' יוחנן ובמאי פליגי, אבל לפי ה"ל יתכן שפיר דבני תרי לישני פליגי בבני תרי לישני חליבא דר' יוחנן משום ר"ש בן יהואדק דפליגי הירושלמי והבבלי דלפי דברי הירושלמי ה"ל צא הכחוד ללמד שמפלת סנחריב טעון כלל, ח"כ מינה ילפינן שפיר דה"ה כל גאולה משטבד מלכות טעון כלל דמ"ס סנחריב משאר מלכות לך שפיר מלי לאוקמי לא לנו וגו' אשטבד מלכות, אבל האיכא דאמרי' ס"ל דהשיר יהי' לכם קאי על גאולה העתידה וא"כ אין לנו לומר שמפלת סנחריב או שאר מלכות טעון כלל דאין ללמוד מגאולה העתידה מטעם שבי' הראש"ד דשאינו לן בין נרה עוברת גמורה לנרה שעדיין יכולה לחזור, וע"כ לא מתקומא לא לנו וגו' חללא במלחמת גוג ומגוג שאין אחרי' שטבד [ויש להעיר דמה"ע לא אמר חזקיה שירה על מפלת סנחריב כדאיתא בסנהדרין ז"ד ע"א חללא דמ"מ נעש ולא נעשה משה משום שלא אמר שירה מנדבה לבו כדרך שאמר דוד המלך כמה שירות ותשבחות ודו"ק].

(ט) **מעתה** אומר אני צענ"ד דפלוגתת הראש"ד והרמב"ם אי עושין יו"ע כשנענו צבאר נרות תליא בזה דהו' נאמר כהירושלמי דהשיר יהי' לכם צא ללמד על מפלת סנחריב שטעון כלל ע"כ הוא טעון גם שמחה ויו"ע כ"ל ואין טעם להלק בין מפלת סנחריב לשאר נרות, משא"כ לפי"מ דמפרש רש"י דברי הש"ס בפסחים ה"ל דהשיר יהי' לכם על גאולה העתידה קאי ואין לנו חיוז מדברי קבלה להטעין כלל רק בגאולה העתידה שפיר יתכן דאף שמחה ויו"ע ליכא רק בגאולה העתידה, ואין לומר דניף מינה דאיכא למפרש כמ"ס הראש"ד דאין למיף שאר נרות מגשמים שהלכה עוברת גמורה כ"ש שאין ללמוד מגאולה העתידה אחר מלחמת גוג ומגוג, ולכך שפיר הרמב"ם לשיטתו שהוא ז"ל מפרש כך נבואה דכתיב צה השיר יהי' לכם על מפלת סנחריב כמ"ס הרד"ק שם צמנו צס"פ כ"ו, וכך היא שיטתו בכל מקום שאין בצבלי הכרע בפירוש הוא מכריע להלכה כמו שמפורש בירושלמי, לפיכך הוא סובר דעל כל נרה יש לעשות יו"ע כשעצרה ואין משלימין התענית כמו שאין משלימין בתענית גשמים, אבל הראש"ד ס"ל כמו שצוה הבבלי ובלשונא בחרה דר' יוחנן ה"ל דאין צבאלל שלנו רק מלחמת גוג ומגוג ולא שטבד מלכות ע"כ דהשיר יהי' לכם על גאולה העתידה קאי ולא ילפינן שאר נרות מינה.

יתבטל לגמרי מצרכה שהחיינו ליע לאפשר דכמו דבעלמא קיייל דזמן אומרו אפי' בשוק דכחא קאי על עמס היום אפשר דהיי' צוה דקאי על עמס זמן דחנוכה שנעשו צו נסים ונפלאות אלא דלכתחילה סמכו זה על זמן דהדלקה. וכעין סברתי נמלא במאירי ח"ל מי שאין לו להדליק ואינו במקום שאפשר לו לראות י"א שמצדך לעצמו שעשה נסים ושהחיינו צלילה א' ושעשה נסים בכל הלילות והדברים נראים עכ"ל וע"כ עכ"ל המ"צ שם. ואולי מכאן באו לידי ספק שמה גם צהג העמלאות יש לצרף.

אבל צאמת אין הכוון דומה כלל לחנוכה דהתם חקנו יומי דחנוכה צאחות הימים עמס שנעשה צהג הכס וכיון שכן יש להזמן חשיבות כמו הרגלים, משא"כ צהג העמלאות שלנו מאין סליק לעילא ואחי ואמר שציוס ה' צאייר נעשה הכס דיותר מסתבר שיוס הכס הוי' צ"ז כסלו יוס שנתן הקצ"ה צלל האומות לשחרר את ארץ ישראל בשבילנו, ויותר נכון שיעקר הכס נעשה ביוס שגברו ישראל ונחשו על אויביהם מסביב או אולי צאחה יוס אחר אשר אנחנו לא הרגשנו צו דאין בעל הכס מכיר צנסו, אצל צה' אייר לא ה' שום נס אלא שמי' כיון שהוא יוס מסוים שצו קצלה החלטת האומות את תקפת צחרו ביוס הזה לעשות אותו יוס משמח ושמחה לצר הכס שנעשה לנו צאחה יוס מן הימים שאין אחנו יודע מתי ה', וא"כ איך אנו יכולין לצרף על שהביטנו לזמן הזה שנעשה צו נסים ונפלאות שמה קטעי צקציעת הזמן.

ואין לומר דמי' יכול לצרף שהביטנו לזמן שילאח החלטת האומות לפועל שמאחות היום ואילו אין האומות משעבדן צנו הא צורכא, דלא שייך צרכה צו רק כשצוה צדצר חדש הצה זמזן לזמן ושמה צו משא"כ שמחה השחרור, בכל יוס מימות השנה איתא ולא ה' מקום לצרף ע"ז רק צאחות יוס שהתחיל השחרור אצל צשיוס הצאחות אין צאחות יוס שום חשיבות דאף שקצנו אותו היום לשמחה והכל על הטובה שגמלנו השי"ת הלא ע"ז לא שייך צרכה הזמן. חדע שהרי המ"צ בעצמו לא עלתה על דעתו לחייב צצרכה הזמן צחנוכה רק משום שנעשו צו נסים ונפלאות ולא משום שקצנו ועשאו יו"ט צהלל והודאה, וע"כ דאי משום הא ליכא צצרכה הזמן וכמו ש' הפר"ח והפרמ"ג הבי'.

אך כל זה לא נלכד רק אם צאנו לחוש לספיקו של המשנה צרורה אי דמי צצרכה הזמן דחנוכה לצצרכה הזמן דרגלים שאומרו אפי' בשוק, אצל צאמת אין ספיקו של המ"צ יכול להויתא מידי ודאי של הפר"ח ופרמ"ג דפשיטא להו דלא דמי לרגלים ומה שהביא מהמאירי לא שמי' מתא' שהרי ע"כ מודה המ"צ דלא קיי"ל כאותן הי"א שהביא המאירי שהרי לא עלתה על דעתו של המ"צ להסתפק ולומר כדברי המאירי שגם צלילה הראשונה מי שאין לו להדליק ואינו במקום שאפשר לראות יצרך לעצמו שהחיינו, דהא פשיטא דלא מאחר שכל הפוסקים ורבותינו צעלי השיע' אמרו רק כשרואה מצד צליל א' שתי צצרכה הא כשאנו רואה משמע דאינו מצד כלום צלילה א', ולא נסתפק המ"צ אלא שמה לא נחלקו הפוסקים על המאירי רק כשעדיין יש לו שהות להדליק או לראות צליל שמיני אז צריך להשהות את ההחיינו עד ליל שמיני משום דלכתחילה סמכו זה על זמן דהדלקה אצל אחרי שמצוה מדברי הפר"ח ופרמ"ג הבי' דלא דמי זמן דחנוכה לרגלים שצו נפשת הספק ממילא.

ובאמת יש לפשוט ספיקו של המ"צ גם מדברי השיע' שם ש' צסעף ג' דדוקא כשאין מדליקין עליו צציתו אז כשרואה נ"ח מצדך שעשה נסים וצליל ראשון גם שהחיינו הא אם אשחו מדלקת עליו אינו מצדך על הראי' כלל וכן העלו הטו"ז ומג"א שם ומשמע דאפי' אם אשחו מדלקת עליו כל שמונת ימי חנוכה אינו מצדך על הראי', יותר על כן העלה צמג"א שם ס"ק צ' שאפי' אם צליל שני מדליק בעצמו שצו אינו מצדך שהחיינו מאחר שנפטר צלילה הראשונה ע"י אשחו הרי דאם אשחו מדלקת עליו אינו מצדך שהחיינו כל ימי חנוכה ואי נימא כדברי המ"צ דיש לצרף צצרכה שהחיינו על עמס הזמן צלא שום הדלקה תקשי מאד איך ילא ידי שהחיינו על עמס הזמן צמה שאשחו צצרכה והוא לא שמע ולא ענה

מתקנת נביאים צלצד ח"א כמ"ש הראצ"ד הבי' לפיכך לא הזכיר בצבלי לשון זה לגמרי, ולשנות הלשון ולומר דכא ללמד על מפלת גומ"ג ג"כ אינו נכון דחייב אדם לומר צלשון רבו לפיכך השמיטו בצבלי לגמרי אצל לעולם דברי בצבלי וירושלמי עולים צקנה אחד וא"ש שיעת הראצ"ד גם לדעת הירושלמי.

(יג) אכן אף כי תקטנו מסמרות לשיעת הראצ"ד מ"מ אין צידינו לסתור דעת הרא"ש דצתראי הוא וחולק עליו להדיא ושיעת הרמב"ם מסייעתו ואפשר כי גם לדעת הראצ"ד עכ"פ מזה איכא אלא שאין דוחק התענית דאורייתא צצביל זה אצל לולא התענית גם הראצ"ד ס"ל דאיכא מזה לעשות יו"ט ולצטות צהשי"ת שתעצור הצרה לגמרי ולא תחזור עוד וזה שצחן של ישראל כדאיתא צירושלמי פ"ק דר"ה ה"ג כתיב ומי גוי גדול וגר צמוג צצעולם וכי אצל ישראל אינו כן אלא וכי אובלין ושותין ושמחין יודעין שהקצ"ה עושה להם נסים וע"י צהליק ח"צ סי' רי"ד דמכ"ט קס"ד צצרי"ה ויוכ"פ י"ל כלל וע"כ צצאיות סי' חס"ד וצטו"ז שם צצמעה דחייט ואף מן המקרא יש להביא שנאמר צדכ"י צ' כ', כ"א צצאח לפני החלון ואומרים הודו לה' כי לעולם חסדו הרי שצעתו צה' ואמרו שירא אפי' שצדיין לא צא החלון ואפי' שחתם ה' להם הצמחה עפ"י צציו מ"מ גם אנו מוצעחים ועומדין מפי צציו יעקב ה' ציוס צרה וראה שם צפסוק כ' שהצמחון מציא את ההצלה ועל כן ודאי שמי שנשע מזה אף על פי שצדיין יש לחוש שמה ח"ו תחזור הצרה יש לצטות צה' ולהודות ולכלל מתוך שמחה וכרם מלאה כמו ש' הרא"ש וח"ו לזלל צצמעתנו וחי' ה' מצעתנו וזכה לגאולה שלימה צצ"א.

יהושע מנחם אהרנברג

סימן צא

נשאלתי אם יש לצרף צצרכה שהחיינו ציוס שנקצע ע"י ראשי רוצ הצבור לעשותו יו"ט זכר לנס הצלתנו צאחות היום, ורבים הורו לצרף צצרכה שהחיינו צצס ומלכות, ויש מטילין צו ספק ומצרכין אותו צצרך שכתב חת"ס צצת' א"י"א סי' רנ"ו צצס הגאון הגדול מו"ה דוד שערות כ"ץ זצ"ל צצצודה דהי' ספק צצצרכה שהחיינו יען ה' שמו "דוד" התחיל ויצרך דוד את ה' לעיני כל הקהל ויאמר דוד צצרך אהר ה' אלקינו מלך העולם שהחיינו וכי עכ"ד החת"ס, וסומכין על זה לעשות כמוכו ופנו אלי הצעיר שאחור דעתי אף אני.

תשובה

אני מתפלל מאד מה ראו על ככה לחייב צצרכה הזמן ציוס העמלאות, אפילו אם נאמר שהוא תקנה חיובית ככל תקנת חכמים, מי עדיף מחנוכה ופורים דאי לאו דמצרכין זמן על המנוות שחקנו חכמים צאחות הימים לא היו מצרכין על עצמו של היום כמו שכתב להדיא צפרי חדש סימן תרע"ז ח"ל: ומ"ש שהחיינו — הך שהחיינו לא נתקן אלא על ההדלקה או על הראי' הא לאו הכי לא יצרך. והא דאמרין צ' צכל מערבין (שירוצין מ"ב). זמן אומרו אפילו בשוק ההיא צצמן דרגל עכ"ל. וכן כתב הפרמ"ג שם צצמצי" ס"ק צ' ח"ל: ואם הדליק כל הצרות נראה דלא יצרך אחר כך וכי חזן אומרו צליל שני הא לאחר הדלקה צליל א' לא וכי דצצרכה אלו לא נתקנו כ"א צהדלקה, ולא דמי לזמן דרגל שאומרו אפי' בשוק ועפר"ה כאן עכ"ל.

אם אמנם כי הגאון צעל משנה צצורה שם צצער הליין את ג' עלה ונסתפק צזה שהביא שם צצס סי' פתחי עולם צצס הישועות יעקב ש' דאם נזכר אחר הדלקה שלא צציר זמן אינו מצדך צלילה זה עוד רק יצרך זמן ציוס אחר צצנת ההדלקה, וי' הגאון הבי' ח"ל אמנם אם אירע זה צליל שמיני וממילא

נכוס נצרך שהחיינו והיינו משום דכמה שמצרך שהחיינו והגיענו לשעת הכנס הוא ממילא מצרך על עיקר הכנס. וכיוצא מלינו שצחוק צרכה בגאולה כלל פסח מצרך והגיענו כלילה הזה לאכול בו מאה ומרור אפי' דאין הצרכה רק על עיקר הכנס, ועי' דלשון זה הוא גי' צרכה על עיקר הכנס ולכן פריך דיצרך זמן צמקום שעשה נסים, ועי' משני גם כלל יומי איתי' והיינו כפירש' דצרכה שעשה נסים שיך לצרך כל משך זמן הכנס משא"כ צרכה שהחיינו לא שיך רק צהחלת זמן הכנס וקשיא לי להטו' כיון שמצרך על הכנס כל יומי עי' דכל יום חסוד כאלו כי צו גם צפי' דלגי' אלא כל הדי' ימים כי רק גם אחד למה מצרך כל יום ולא די כלילה הראשונה, ועי' משום שכלל יום נחחדש הכנס אי' הו'ל כל יום כהחלת הכנס של אותו היום ושפיר יכול לצרך והגיענו, ועי' תי' הטו' דמי' כיון דנוסה הצרכה היא על שנתן לו חיות וזה לא שיך רק אם עבר שנה חמימה מאותו הכנס. נמצא דאין הטו' אומר דמצרך שהחיינו על שנת הכנס אלא לפי' דסי' דשאר יומי מצרך על עיקר הכנס צמקום שעשה נסים צרכה שהחיינו והיינו רק צאם הוא מדליק או רואה אצל בלא הדלקה או ראי' דלא אינו מצרך על עיקר הכנס כלל לא מלינו לחייבו לצרך על ענש היום משום דלא דמי לרגלים כ"ל.

שוב ראיתי שני גדולי הדור שלפנינו הא' הגאון נ"י ז"ל צ"ל צ"ל בעמק שאלה פי' וישלח שאלתה כי' אות י', והב' הגאון מהר"ש הכהן מוילנא ז"ל, הוצאו דבריו בש"ד אספ"י מערכת חנוכה סי' ע' אות ג', שהם הרגישו בצמצום המשנה צרורה ה"ל דהי' אפשר לחייב זמן בחנוכה אפי' צאינו מדליק ואינו רואה כמו שמצרך ברגלים אפי' בשוק ואעפ"י העלו ד"א דלא דמי לרגלים משום דהתם ענש היום יש צו קדושה שאסור צעשיית מלאכה וכלל רגע מקיים עשה דשבתו והו"ל ענש היום דצר מסוים ויכר, שפיר ראי' לצרך על ענש היום שהחיינו, משא"כ חנוכה שאין ענש היום שום שניו משאר ימות השנה לא שיך לצרך שהחיינו רק צמקום שיש לפניו מלוא היום דהיינו נרות דלא כהמ"צ, אלא שלפני' גם הם הפריחו קלף צמה דס"ל לעולם הי' ראי' לצרך על ענש היום דחנוכה ורק משום דליכא דצר מסוים אינו מצרך בלא נרות, אצל אני אומר צע"ד דאין דאין היום דחנוכה טעון צרכה כלל דלא דמי לרגלים, דענש היום נחקדש לחג ואקרי מועד, משא"כ חנוכה דלא אקרי מועד אפי' מדרבנן אין טעון צרכה הזמן כמו שאבאר א"י.

שוב ראיתי צ"ח סי' תרע"ז ש' לתרץ מ"ש דהניסא מצרכין כל יומי ושהחיינו אינו מצרך אלא חד יומא, והביא צ"ח הגב' דהשהחיינו היא על השמן שנמלא, והוא ז"ל כי לתרץ דצרכה שהחיינו צאה על שמחת לבו של אדם שהגיע לזמן הדלקת נר חנוכה ושם הדלקת נ"ח אחד הוא וגם כי הזמן אחד הוא עי"ש, הרי דעתו מפורש דאין שהחיינו על הזמן שנעשה צו נסים ונפלאות רק על מלוא הדלקה בלבד דלא כהג"ה שהביא וגם לדעת ההג"ה י"ל דמצרכין על מליאת השמן עמו ולא על הכנס שנמלא השמן ולא על זמן הכנס.

אמנם צ"ח ריש סי' תרע"ז משמע קלף דהצרכה קאי על הזמן שנעשה צו גם ש' לפרש דצרי רש"י צצצת כ"ג אהא דאמר' הכס דמליל ראשון ואילך ממעט זמן, ופריך ונמעט גם ומשני גם כל יומי איתי' ופירש"י: גם כל יומי איתי' שהרי כל שמונה הדליקו מן הפך אצל זמן מההגיענו להתחלת הזמן הגיענו, וכי' הטו' פי' דצרי שלענין זמן אינו מצרכין לו יתצרך שנתן לנו חיות עד זמן שנעשה צו גם, והיינו שנתן לנו חיות שנה חמימה על העבר, אצל מיום ליום אף שנתוסף גם אין שיך לצרך על נתינת חיות יום נוסף אלא די צהחלת הזמן עי"ל, אצל אם כן תמוה מאד דהיכן מלינו שמי שהגיע ליום שנעשה צו גם לו או אפי' לכל ישראל שילעך לצרך שהחיינו הלא צרכה זו כל ימות השנה כשאמר צרכה שנעשה היא צאה ולא ממקן זמן דוקא ואין שיך עי' צצצת שהחיינו, ועוד איך יתלוק התלמוד על רצו צצצת ה"ל צלי שום ראי' כנגדו וצפרע כשלעיקר דצרי שנה לפרש צ"ח דצרי רש"י לא

אמן, וכמו שהקשה צאמה צצצת על שיעת הש"ע ה"ל, אפי' ז"ל דאין שהחיינו רק על הנרות ולכן כשם שנפטר מהדלקת הנרות עי' אשחו כן נפטר גם מהשהחיינו כמ"ש מהג"א.

ואל תדמה צנפך שע"פ לדעת הצ"ח דס"ל דגם כשאשחו מדלקת עליו לריך לצרך על הראי' משום דלא ילא הצרכה עי' אשחו כיון שלא עמד שם ולא ענה אמן יש סמך לצרכה המ"צ דהצרכה היא על ענש הזמן, דהמעין צגוף דצרי הצ"ח יראה ד"א אלא דס"ל דאף שנפטר מהדלקה עי' אשחו מאחר שהדליקה צממונו מ"מ חוצה גופו להודות על הכנס בצרכה שעשה נסים ולצרך שהחיינו על שמחת לבו שהגיע לזמן מלוא הדלקת נ"ח מה לא נפטר אצל מודה שאין שהחיינו רק על מלוא הדלקה בלבד, ולא עוד אלא שכן כהצ הצ"ח להדיא כצ"ח לתרץ הקי' מ"ש אהניסא מצרכין כל יומי ושהחיינו אינו מצרך אלא חד יומא, וי"ל דצרכה שהחיינו צאה על שמחת לבו של אדם שהגיע לזמן הדלקת נר חנוכה ושם הדלקת נ"ח אחד הוא וכו' עי"ל, הרי להדיא דלא כדעתי המ"צ למימר דקאי על ענש הזמן דחנוכה שנעשו צו נסים ונפלאות אלא על מלוא הדלקה קאי.

אמנם צטו' שם סק"א כי לצרך דצרי רש"י צצצת כ"ג ש' דלכך מצרך אהניסא כל יומי זמן חד יומא שהרי כל הי' הדליקו מן הפך אצל זמן מההגיענו להתחלת הזמן הגיענו, וכי' הטו' פי' דצרי שלענין זמן אינו מצרכין לו יתצרך שנתן לנו חיות עד זמן שנעשה צו הכנס וכו' אצל מיום ליום אף שנתוסף גם אין שיך לצרך על נתינת חיות יום נוסף וכו' עי"ל, משמע לכאורה כצרכה המ"צ, אצל צאמה אין כאן שום ראי' דצרי חשודות צצצת דצרי דצרי לא כי זה רק לפרש דעת רש"י דמשמע מלשון דצרכה הזמן וצרכה הכנס שניהם מענין אחד מצמחת הכנס דאם לא כן אלא שהזמן על המלוא קאי הו"ל לפרש החילוק כמ"ש הצ"ח ה"ל דשם הדלקת נ"ח אחד היא ולא הוי צשאר יומי מלוא הצאה ממקן זמן ועל כן מפרש צטו' אפי' דהשהחיינו צאה על הזמן שנעשה צו הכנס, ויתכן צאמה שדעת רש"י היא כה"א שהביא המחזירי צצצת הראשונה מצרך זמן גם בלא נרות ואולי רש"י לשיטת' דס"ל כמ"ש המרדכי צצצת דגם כשאשחו מדלקת עליו נמי לריך לראות ולצרך כדמשמע נמי מדברי רש"י שם ד"ה הרוצה אצל למה שהעלה הטו' צצצת להלכה כרוב הפוסקים ופסק הש"ע דשאשחו מדלקת עליו א"ל לצרך על הראי' כלום ועי' דנפטר מצרכה שהחיינו גי' עכ"ל דאין הצרכה רק על הדלקה ולא על הכנס דלגי' אין ילא והוא לא שמע וענה אמן.

ותו דאף אם נניח שלדעת הטו' צאה צרכה הזמן על עי' צצצת של היום שנעשה צו גם מ"מ ודאי מודה דאי אפשר לצרכה בשוק בלא הדלקה וראיה דלא דמי לרגלים.

ועוד דהמעין הישר יראה שאין שום ענין דצרי הטו' אלא דצרי המ"צ דהמ"צ אומר שיכולין לצרך שהחיינו על ענש הזמן שנעשו צו נסים כמו שמצרכין ברגלים על ענש היום שנתקדש לחג. ולזה אין שום סמך בצצרי הטו' לפי שהטו' קאי לפרש דצרי הגב' אהא דאמר' דשאר יומי ממעט צרכה אחת ושאלו צצצת מאי ממעט ואמר' דממעט זמן ופריך ונמעט גם ומשני גם כל יומי איתי', ופירש"י שהרי כל שמונה הדליקו מן הפך אצל זמן מההגיענו להתחלת הזמן הגיענו, וקשיא לי להטו' הא עי' המקשה שהקשה ונמעט גם קס"ד שיצרך זמן כל יומי אלא שימעט גם דאין לומר דפריך ונמעט תרדוהו דאי' הו"ל למימר ונמעט נמי גם, וכן מוכח מפירש"י דלצרך דמשני גם כל יומי איתי' אכתי' לריכין לתרץ למה אין מצרכין זמן, ועי' דהמקשה גי' ידע שא"א שיערך זמן וגם גם אלא או זה או זה ולא פריך אלא מני' למעט זמן ולא גם אימא להיפך נמעט גם ולא זמן, וא"כ עי' שדעת המקשה שעל אותו ענין עמנו שמצרך שעשה נסים הוא יכול לצרך גם צצצת שהחיינו דאין לומר דצרי פריך שיצרך זמן על ענינו וגם שלא יצרך שעשה נסים על ענינו דא"כ למה לא משני רק פירכא שנייה ולא ראשונה אפי' דק קושיא אחת יש, צצצת צרכה שעשה

ה' נפ"מ בזה דאין רלנוו רק לחדש דברכת שהחיינו היא על מה שעבר.

אך נלענ"ד דעת הטו"ז דלע"ג דעיקר ברכת שהחיינו לא מתחייב רק מחמת מלות הכרות מ"מ יש זה גם משום הודאה על הנס שהמלכות בלו לזכר להם, חדש שהרי בברכת הגאולה שמצרכין בליל פסח אומרים והגיעו הלילה הזה לאכול בו מנה ומרור ולכאורה מה ענין לברך על שהגיע לקיים מלות אלו אלא ברכת שהיא הודאה על אשר גאל אותנו וגאל את אבותינו ממלרים, וע"י צרוקה ס' שפ"א שכתב דלכך אין מצרכין שהחיינו על מנה ומרור לפי שצרכו בברכת אשר גאלנו והגיעו הלילה הזה וכו', וע"י צירושלמי פ' ע"פ ה"ה התיב ר"א בר סחורה ולא כבר הזכיר על הכוס ומפרש הפנ"מ דקשה ל' מה שאומרים והגיעו הלילה הזה אחרי שכבר צריך שהחיינו על הכוס (והק"ש שם מפרש צ"א והעיקר בפנ"מ והרובה מסייע לו) ולפי אומר לי דמה שמוסיפין על לשון המשנה תיבה לאכול בו מנה ומרור מה שלא הזכיר במשנתו הוספה מאוחרת היא מנה קוי הירושלמי בג"ל דקודם לא היה אומרים רק והגיעו הלילה הזה דמשמע שמודה על ענין הזמן לכך פריך הא כבר צריך זמן על הכוס, וכדי לישב ק"י זו תקנו את הכוס והוסיפו לומר לאכול בו מנה ומרור, כלומר דעל הכוס לא הזכיר הזמן רק על קדושת היום וכעת מזכיר על מלות מנה ומרור לזכור להזכיר על היום בפ"ע ועל המלות בפ"ע כמו שבי הרוקה שם, ועכ"פ חזוין דברכת הזמן על המלה היא מעין ההודאה על הגאולה שצבילה נחתינו צלותן המלות.

וא"כ שפיר כ' הטו"ז להסביר דברי רש"י ז"ל שצ"א לפרש דברי הגמ' דפריך ונמשע נס ולא קאמר ונמשע נמי נס ע"כ ס"ל דיותר יש למשע זמן, והיינו משום דברכת הזמן יש זה תרתי הודאה על השמחה שיש לו מהמלכות וגם הודאה על הנס, משא"כ ברכת הנס אין לה רק הודאה על הנס בלבד, וע"י משני נס בכל יומי אית', ואינו מובן לכאורה לפי בג"ל מה משני הא אחתי יכול לברך זמן בכל יומא כיון שיש בו ג"כ הודאה על הנס, לכך צ"א רש"י ותיקן דזמן אינו יכול לברך כל יומי דמשגעינו להתחלת הזמן הגיענו, ואת זה מפרש הטו"ז דרש"י ה"ק נוסח ברכת הזמן היא רק הודאה על החיות שנתן לנו עד הזמן שנעשה בו נס ואף על פי שעי' הודאה זו הוא מורה ששמה ומודה על הנס עצמו מ"מ עיקר הנוסח נתקן רק להודאה על החיות שעבר וננוסח הזה אינו יכול להודות רק כשכבר עברה שנה חמימה ולא כל יום לפיכך אם צ"א להודות על הנס כל יום לריך לברך בנוסח שעשה נסים כללענ"ד דעת הטו"ז.

ומעתה אין ראי' מהטו"ז דיכול לברך שהחיינו גם כשאינו מקיים מלות הדלקה כלל מחמת ענין היום שנעשה בו נס בלבד כמ"ש המ"צ דע"כ לא קס"ד שיוכל לברך זמן כל יומי רק משום הודאה על הנס רק משום דקס"ד דשייך לברך כל יום ויום על החיות שעבר עליו מהדלקה של איתמול עד הדלקה של היום וממילא יש בו הודאה על הנס, אבל היבא דליבא הדלקה כלל ולא ראייה דאי לא משום הודאה על הנס עצמו אין מקום לברכה זו כלל דפשיטא דלא ניתן ברכת זו לברך כל אימת שיראה ממילא אי אפשר לו להשתמש בברכה זו בשביל הודאה על הנס הבא רק בעקיפין ולא נתייר לו להודות בנוסח הזה אשר עיקרה היא ברכת שאינה לריבה דזה גרע משהו ממעצב שטבטו חכמים בברכות דבהם רק לא ילא וכאן הויא ברכת לבעול דיתר על כן מבואר בל"א ס' ר"ה סעיף י"ה דאין ללכלל על הספק שום חוספת בברכה מעין שלוש אף על פי שאינו מוסיף שם ומלכות וכ"ש כאן שעיקר הברכה על החיות אינה לריבה שאין לברכה בכדי שיאל מזה הודאה על הנס בדרך עקש, וה"ז דומה לנשבע שזועת שוא בכדי שיאל מזה דבר אמת, שעובר בלא תשא וגו' וכל ברכת לבעול בכלל אותו הלוא, וע"י ס' תו"ח ס' רכ"ה אות ז' ד"ה תו חקר וכו'.

והנה כדבריו צוהר כ' המנהג צורה גם גבי פורים בסי' ה'רנ"ב ס"ק א' צ"א דראוי לברך זמן על היום מפני חוקפו של נס שה' בו וכיון דמזמן לזמן קאתי הרי הוא ככל מועדי

ה' שמצרכין עליהן זמן, ובצ"ל שם הציא ד"ז בשם היעב"ץ שפשיטא על המג"א שאומר שאם אין לו מגילה לקרוא לא יברך שהחיינו על משלוח מנות וסעודה דזה דבר הנכבד בכל יום ובכל שנה ויו"ט, והשיג היעב"ץ דמה בכך שהוא דבר הנכבד מ"מ ראוי לברך זמן על היום ואף שהוא מדברי קבלה לריך חיזוק בשל תורה וכו' עכ"ד. ונראה דגם היעב"ץ לא אמר שצריך לברך זמן אלא בפורים שהיא מדברי קבלה וימי משתה ושמחה וכו' אבל לא בחנוכה דאף לשיטת הסוברים דגם בחנוכה איבא חיוב שמחה מ"מ לא הוי רק חובת גבירה, ולא דמי למועדי ה' שענין היום הוא יום שמחה דכל מידי דרבנן רק חובת גבירה היא. משא"כ פורים שמדברי קבלה וכדלדורייחא דמי. ובה"ג כ' הר"ש צמ"ק פ"ג ס' פ"ה צ"א שם ס' מקצועות דפורים דמי לרגלים דמפסיקין אצילות משום דכתיב ושמחת בחגך וכו"כ בפורים כתיב צ"י לעשות אותם ימי משתה ושמחה ודוקא פורים אבל חנוכה לא וכו', ולכך לא השיג היעב"ץ על מה דמוכח צמ"א גבי חנוכה דאין ברכת זמן על היום וגם המ"צ לא הציא גבי חנוכה מ"ש היעב"ץ גבי פורים הואיל ולא דמי כג"ל.

ומ"ש צמ"צ דראוי לברך זמן מפני חקפו של נס שה' בו דמיה איבא למשמע לכאורה דכל יום שה' בו חוקף נס ראוי לברך זמן, אבל צמח ז"א אלא המ"צ קיאר בדברי היעב"ץ וניתן משול למהעיינים דז"ל היעב"ץ ואף שהוא מדברי קבלה לריך חיזוק בשל תורה ויותר ציחיד מפני חקפו של נס שה' בו עכ"ל. והנה מ"ש "ויותר ציחיד" לא ידענא מאי קאמר אם לא שטי"ס יש בדבריו וז"ל "ביחוד" ר"ל לריך חיזוק בשל תורה וגם יותר משל תורה כמ"ס חכמים עשו חיזוק לצדיקים יותר משל תורה. ואח"כ אמר שצידוד יש לעשות חיזוק ליום הפורים מפני חקפו של נס שה' בו. ועכ"פ משמע מדבריו דעיקר טעמו מאחר שיום הפורים הוא יום שמחה מדברי קבלה וגם ה' בו חוקף נס ראוי לדמותם למועדי ה' הא ביום שלא נאמר בו מד"ק שהיא יום שמחה אף שיש בו חוקף נס לא קאמר היעב"ץ שיברך זמן.

איברא כשאני לענמי נלענ"ד דגם בפורים אין לברך זמן על ענין היום דלא כהיעב"ץ, וראוי מדברי החו"ס סוכה דף מ"ו ע"א ד"ה העושה סוכה שבי לריך לפרש טעם מ"ש דיש מלות שחקנו לברך שהחיינו ויש מלות שלא חקנו וכו', וכן אקריאת מגילה מצד שהחיינו כדלדורייחא צריש הקורא עומד ואינו אקריאת כלל לא מצדך וכו' עכ"ל, ואי נימא כהיעב"ץ מה קשיא לכו מקריאת מגילה אקריאת כלל הא שפיר מצינו למימר דמגילה והלל שוין אלא דמה שמצד שהחיינו אקריאת מגילה לאו משום דמגילה עשון שהחיינו אלא משום דעצמו של היום עשון שהחיינו ואסמכוכו למלות היום של קריאת מגילה שהרי לא אמרו צדום מקום שצריך לברך שהחיינו אומגילה רק מצינו צמגילה כ"א צ' דרש ששת מקטריה לאיקלע לקמי' דר"ה וצריך על מקרא מגילה נסים ושהחיינו, ומצינו למימר דעיקר ברכת שהחיינו ה' מחמת ענין היום ולא מחמת מגילה ולכך שפיר צבאל שאומר ברגלים אחר שכבר צריך על ענין היום בלילה על הכוס שוב א"ל לברך, אלא ודאי דפשיטא לכו להחוס דאין לברך בפורים על ענין היום דלא דמי לרגלים.

וגם מן הרוקה מוכח דלא ס"ל כהיעב"ץ דא"כ חקשה לפי שיטתו צ"א שפ"א דבמה שמצד שהחיינו על קדושת היום אינו יכול לפטור את המלות ולריך לברך על קדושת היום בפ"ע ועל מלות שופר ולולב וסוכה בפ"ע, עיי"ש, אמאי בפורים פטור בברכה שהחיינו אחת את ענין היום של פורים וגם מלות מגילה, וא"ל דס"ל להרוקה דמלות מגילה א"ל שהחיינו שהרי בפירוש אומר הרוקה שם צמגילה מצד זמן כמו על הדלקה של חנוכה ומבואר שם בדבריו דבחנוכה קצבו זמן משום דהדלקה עושה מלה, אלא ודאי ס"ל להרוקה דאין ענין היום פורים לריך שהחיינו ואינו מצדך רק לפטור את המלות דמגילה דלא כהיעב"ץ.

ומ"ש היעב"ץ דראוי לברך זמן על היום דאף שהוא מדברי קבלה לריך חיזוק בשל תורה וכו', תמכני דלכאורה אישחמיעתי בלוחה ששם מ"ש הדרכי משה בל"ח סימן תרנ"ו אות ה' דמותר לעשות נשואין בפורים אש"ג דחכמים עשו חיזוק לצדיקים יותר

א"כ הא דאמר החם לעיל דחנוכה כיון דמדרבנן היא לא מדכרין חפ"ל שאפי' הו' מה"ט כיון שא"צ קרבן מוסף לא שייך צ"י הזכרה.

אבל נכון הדבר שהרי מה שמקריבין קרבן מוסף זה מחמת חוספת הקדושה שיש לעולם יום הזה עפי' משא"ר ימים ואלמלא שהיו מקריבין בלילות היום קרבן מוסף לא היו יודעין שיש בלילות היום קדושה מיוחדת, דמה שאסור בו צעשיית מלאכה וחייבין בשמחה ועונג י"ל שהיא חוצה גבול שישצות וישמח בו אבל לא שיש בלילות יום קדושה יחידה, אך ממה שמקריבין קרבן מוסף אלו יודעין שהוא מקודש לחג, לכך שפיר קאמר דכל יום שאין בו מוסף וע"כ שאין יום זה מקודש מחזירו אין בו הזכרה צב"מ" משום דעיקר הזכרה צב"מ" היא מחמת קדושת היום, אלא דאכתי' היו יכולין לומר דחנוכה ופורים אפי"ן שא"צ קרבן מוסף מ"מ יש בהם קדושה ולר"י הזכרה צב"מ" וכל דאין בהם קרבן מוסף הוא משום דאין הקדושה רק מדרבנן והוא מדאורייתא חולין בעצרה אבל הזכרה שפיר לר"י הואיל ויש בו קדושה מדרבנן, לכך הוצרך הגמ' לומר דחנוכה כיון דמדרבנן היא לא מדכרין, כלומר כיון דמדרבנן היא ע"כ אין שום קדושה בעולם היום דאין כה ציד חכמים רק להטיל חובה על האדם ולא להמשיך קדושה ביום שאינו קדוש ע"ד שציארו האחרונים דכל מידי דרבנן הו' רק איסור גבול מכה לא חסור וגו' ולא איסור חפלא וממילא לא שייך דרבנן ענין הזכרה צב"מ" כלל כיון שאין בו קדושה.

ובזה יובנו דברי רמב"ם הר"ן בשבט שם ש' אהא דאמרי' החם אח"ל חנוכה דרבנן לא לר"י ר"ח דאורייתא לר"י ח"ל וחנוכה לא מקרי מועד שיהי' אסור להשתנות בו מה"ט כמו ר"ח שהיי' לקבוע סעודתו על הפת ולבדוק צב"מ" עכ"ל. ולכאורה אינו מובן לעני"ד לאחרי ענין אשמעין דחנוכה לא איקרי מועד דאע"ק קס"ד שחנוכה נחשב בין המועדים שבתורה, ואם צ"ל לומר דגם מדרבנן לא איקרי מועד מה זה שכתב רמב"ם שיהי' אסור להשתנות בו מן התורה, ועוד יש לדקדק בו טעם ואין לראוי להאריך, אבל הוא הדבר אשר דברתי דקשיא לי מאי דקאמר חנוכה דרבנן א"ל הזכרה אמאי הא כל דחיקון רבנן ענין דאורייתא, לכך מפרש דה"ק כיון דחנוכה דרבנן ע"כ לא איקרי מועד דאין מועד אלא זמן שיש בו קדושה וכיון שאין בו קדושה מותר להשתנות בו מן החורב שאינו ה"י בו קדושה אפי' רק קדושה קלה מדרבנן ה"י אסור להשתנות בו מן התורה לפי שכן התורה היא לכבד את ה' ימים שיש בהם קדושה ומ"ל מאיפה בא הקדושה אם ע"י נותן התורה או ע"י חכמים סוף סוף יש בו קדושה, אבל אחרי אשר אין כה ציד חכמים לקדש ימים בעולם קדושה שיהיו נקראים מועד וממילא אין החיוב סעודה שבו מן התורה מחמת קדושת היום אלא מחמת לא חסור שהיא חוצה גבול לפיכך א"ל להזכיר את היום צב"מ", כללעני"ד ביאור דברי הר"ן.

מעתה הדבר צרור שכשם שאין הזכרה בחנוכה ופורים הואיל ומדרבנן היא והיינו כמ"ש הר"ן דלא איקרי מועד וכמו שציארו דבריו דאפי' מועד דרבנן לא איקרי לפי שאין בעולם היום אפי' קדושה קלה ממילא ה"ה שאין לבדוק זמן על עולם היום שלא נתקנה אלא על קדושת היום וכמבואר להדיא ברומה ס' שפ"א וז"ל צ"י בכל מערבין שאומר זמן בשלשה רגלים שכתוב בהן אלה מועדי ה' מקראי קודש לר"י לבדוק על קדושת המועד הוא זמן שהיינו עכ"ל, ובפרט לפי"ד הרוקח אלו שמדכרין על אלו שכתוב בהן אלה מועדי ה', ממילא לפי"ד הר"ן ה"ל דחנוכה לא איקרי מועד וכן משמע בערכין דף י' ע"ב דבחר דמסקין החם דאין גומרין את ההלל אלא ביום שחלוק בקרבנותיו ואקרי מועד ואסור צעשיית מלאכה פריך והא חנוכה דלא הכי ולא הכי ואקאמר משמע דאין לחנוכה אף מעלה אחת מן המעלות ה"ל וע"כ דלא איקרי נמי מועד, וכן מפורש להדיא בפירושו רבינו גרשם שם יע"ש, ועכ"ל דהיינו דאף מדרבנן לא איקרי מועד וממילא לא שייך לבדוק בחנוכה וה"ה בפורים דנמי לא איקרי מועד אפי' מדרבנן, וכדמשמע נמי במגילה ג' ע"ב דקאמר אין מועד בפני

משל חורב, ועממא דמלתא למח בלחמא לא עשו חיזוק לדבריהם בזה כתב רמב"ם שם משום דפירות לא שייך ערוז שמחה בשמחה דהא לגבי רגלים אמרין טעמא בפ"ק דמו"ק דכתיב ושמחת בחגך ולא באשתך ופירות לא כתיב רק משחה ושמחה וכלל מה דשמה סגי לי עכ"ל. וביאור דבריו לפעני"ד דפירות לא דמי לרגלים דכתיב בבו ושמחת בחגך היינו ששמחה אריכה להיות כל משך החג צלי הפסק לפי שכל השמחה היא מחמת עולם החג והרי כל רגע ורגע יש בו קדושת החג ולר"י לשמוח בו מחמתו ולא מחמת ענין אחר לפי אמרו ושמחת בחגך ולא באשתך שאם ישמח באשתו מבטל השמחה מחמת החג משא"כ בפירות אין השמחה מחמת עולם היום רק מחמת הכס שנטעם בו ולר"י בלילות יום לשמוח שעה אחת מחמת הכס וכיון ששמה בו שעה אחת שוב אין עליו חיוב שמחה ושפיר יכול לשמוח אח"כ באשתו, וכיון שאין שמחה פורים דומה לחיוב שמחה לרגלים לא שייך צב"ה"ג לומר חכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל חורב מאחר שאין הדבר דומה כלל לשל חורב שהתורה איתה על שמחה מחמת עולם קדושת הזמן והדבריהם היא רק שמחה מחמת הכס. כללעני"ד כוונת רמב"ם ור"י לענין דברת זמן אומר אני דלא שייך לדמות פורים לרגלים מאחר שאין פורים זמן שמחה כמו רגלים דהתם מחמת עולם הזמן בזה השמחה שפיר מדכרין זמן משא"כ בפירות אין השמחה מחמת עולם הזמן שאין בו שום קדושה אלא מחמת הכס שמהין וכלל מה דמשמע סגי לי אין כאן מקום לבדוק זמן רק בשעה השמחה ומשלוח מנות אלמלא ה"י דבר הנהוג בכל יום כמ"ש המג"א הג"ל אבל לא על עולם היום, וממילא לא שייך צב"ה"ג לומר חכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל חורב.

וע"ז ברא"ש מו"ק פ"ג ס' פ"ה בשם מהר"ם שכתב על ס' מקלוות דס"ל שפירות דמי לרגל שמבטלה גזירה שצ"ע דכמו דברגלים כתיב ושמחת בחגך פורים נמי כתיב צ"י ימי משחה ושמחה, דהא מהר"ם ז"ל דא"כ אמאי לא קתני נמי במתני' דף י"ע דפירות כרגלים, ועוד דחזין דפירות לא חשיב כרגלים דתנן נשים צמועד מענות ולא מעפחות וצפורים מענות ומעפחות עכ"ל, ואם נאמר כסדרת היעב"ץ דיש לנשות חיזוק לפורים כשל חורב תקשי נמי לשיטת מהר"ם אמאי לא עשו חיזוק לפורים לענין ציטול אצילות שיהי' כרגלים של חורב, ויותר קשה אמאי התירו שיכיו הכשים מעפחות בו, אפי"ן כמ"ש משום שאין עולם היום נתקן בצופן שיהי' דומה לרגלים של חורב דכלל מה דמשמע לי סגי כמ"ש רמב"ם הג"ל, וממילא ה"י לענין דברת הזמן לא דמי לרגלים דלא כהיעב"ץ.

ועוד תמוה לי מה יענה היעב"ץ להא דאמרי' בגמ' שבת כ"ד מכו להזכיר חנוכה צב"מ" כיון דמדרבנן היא לא מדכרין או דילמא משום פרכומי ניסא מדכרין ומסקין החם דאינו מזכיר ואם בא להזכיר מזכיר בהודאה משום הודאה על ניסא הא משום קדושת היום א"ל להזכיר כיון דמדרבנן היא, ועיי"ש בתוס' ד"ה דתני דה"ה בפורים וכן מוכח בצרייתא שם דכל שאין בו קרבן מוסף אין הזכרה צב"מ" מחמת קדושת היום אלא משום הודאה על ניסא, ואי נימא כסדרת היעב"ץ שיש להשוותה לרגלים של חורב לכל מילי ה"י ה"ל לומר דחנוכה וכו"ש פורים אפי"ן מדרבנן היא מדכרין בעצודה ככל מועדי ה' ויהי' לר"י לומר יעלה ויבוא וכו' ברגל וצבונה וירושלים אפי"ן דלא דמי לרגלים כיון דמדרבנן היא ולא אמרי' דעשו חיזוק לדבריהם כשל חורב וה"ה לענין דברת זמן לא עשו חיזוק.

ובאמת נראה דחיוב הזכרה צב"מ" וחיוז לבדוק זמן שיהי' מענין אחד הם מחמת קדושת היום שהרי בצרייתא שם תלי ענין הזכרה צב"מ" צימים שיש בהם קרבן מוסף וצורו שאין זה סימן בעלמא דא"כ הדרה ק"י החום' שם לדוכתי' דתפאשט מיינה דחנוכה ופורים אינו מזכיר שהרי אין בהם קרבן מוסף, אלא ודאי דה"פ כל יום שאין בו קרבן מוסף אין אותו היום חשוב להאריך בו הזכרה צב"מ", אך לר"י להבין מה ענין זל"ז וגם קשה

נעשה הכנס ושנאורו נסע ונלך כל שנה ושנה לפיכך אין צאווה
היום חשיבות מלך עלמו ולא שייך לברך עליו. וכ"ש לפי המצב
שגם בחנוכה ופורים לא שייך לברך על הזמן.

ואין לדמות למ"ש הב"ה באר"ה סי' תל"ב לתוך שיטת הסופרים
דיש לברך זמן על בדיקת חמץ אע"ג דלא קביעא לה זימנא
ואינו חייב לברך עליה זמן יש לו רשות לברך מכיון שהוא שמה
בהמנוח דומיא דאקרא דחמץ דרשות לברך על שמחה לבו של
האדם, עיי"ש דלא דמי כעוכלא לדגא, דהתם עכ"פ צא לו עכשיו
בשעת עשיית המנוח שמחה חדשה מה שלא היה לו עד עכשיו ולכך
נתייחס מחייבו על המנוח מ"מ יכול לברך על השמחה שצאה
עכשיו והיא חדשה אללו משא"כ בנ"ד אין שמחה חדשה ביום
העצמאות שכרי אותה השמחה שיש לו צאווה היום מחמת שזינו
להעצמאות יש לנו כל ימות השנה שכל פעם שהוא מזכיר בהם
צאה שמחה בלבנו ואין היום הזה מחדש לו שום שמחה יותר מצאור
הימים אין שום טעם לברך שהחיינו צאווה היום אפי' בדרך רשות
[ובכענין זה כתבתי ליישב קו' החת"ס צתשו אר"ה סי' נ"ה על
הב"ה מכת תשו' הרשב"א סי' רמ"ה ואכמ"ל] ובפרט שהב"ה עלמו
שם העלה דלמעשה אין לברך גם בנדון דידה' וכ"ש בנדון דידה'.

ועוד אומר אני בעני"ד שהמבצר זמן ביום העצמאות עובר משום
כל תוסוף לא מביעא לשיטת הסופרים דברכת זמן ברגלים
דאורייתא אלא אפי' אי לא בוי רק מדרבנן מ"מ צא שהוא מבצר
זמן הוא עושה את היום הזה כעין המועדים שצוהר וצב"ה
עובר על כל תוסוף כמ"ש הרמב"ן צ"י ואחמנן עכ"פ לא תוסוף,
וכבר שאלו ע"ז דא"כ חנוכה ופורים וכל הימים הכתובים במגילת
תענית שעשאו יו"ט לזכר הכנס יח"י אסור משום כל תוסוף.
וצאמת מורי הגאון האדיר שר התורה רשכ"ה"ג ר' מאיר אר"ק
ז"ל בספרו על תורה מגילה י"ד העלה כן אחרי שהביא שם דברי
הרמב"ן ה"ל ודוחה מכאן זה דברי המניח מלך ח"ד שבי' דחנוכה
ופורים לא שייך כל תוסוף כיון שלא נקבעו רק זכר לנש, אלא עיקר
הטעם בחנוכה ופורים משום שמלאו ע"ז סמך מן התורה ה"א לא"ה
ה"י אסור משום כל תוסוף מכיון שנקבע היו"ט לכל ישראל עיי"ש.
ולא העיר כלום מימים הכתובים במגילת תענית, אבל אני ע"פ
חתת כפות רגלי הקדושים ביארחי דבר זה כתלמוד ה"ן לפני רבו
בקרקע דודאי לעשות יום משתה ושמחה להודות ולהלל להש"ת
על הכנס שנעשה בו אינו בגדר כל תוסוף ומה שהוצרכו בחנוכה
ופורים סמך מן התורה לא הוצרכו אלא מחמת מלך קריאת מגילה
וגר חנוכה שהוסיפו על מלך התורה והארכתי לזכר זה. ומכ"מ
זה דוקא אם אינו קובע אותו היום רק למשתה ושמחה בלבד
והודאה דבכ"ה אינו מוסוף ימים על המועדים הכתובים בתורה
רק מקיים מלך התורה לשמוח ולהלל על נס אבל אם עושין יום
מימות השנה חג לכן דיינו שהוא אומר שזה היום מקרא קודש כמו
המועדים שצוהר אע"פ שבושבו קודש רק מפני נס שנעשה בו בדרך
שנעשו כל המועדים שצוהר לזכר הכנס של יו"ט צא כ"י הרמב"ן ה"ל
שעובר משום לא תוסוף ואין זה תלוי באיסור עשיית מלאכה או
לא שאפי' אם אסור בעשיית מלאכה צאווה היום כדי שיהי' פנוי
למנוח משתה ושמחה של אותו היום אינו עובר על כל תוסוף, וכמו
כן אפילו אם אינו אסור בעשיית מלאכה אלא שאומר שאותו היום
קדוש יש בו כחול המועד או אפי' פחות מזה ג"כ עובר על כל
תוסוף שכרי הוא מוסוף ימים על ימי המלך שאין להם שורש
בתורה, ואם כן זה שמבצר זמן ביום העצמאות כרי הוא עושה
את עולמו של היום קודש עובר על כל תוסוף בלי ספק מלבד מה
שעובר על איסור ברכה לעטל כוללני"ד בבור.

ונראה עוד דאפי' אם ירצה לברך בלא שום ומלכות על נד הספק
אינו ראוי דלא דמי למ"ש הפוסקים דבמוסף על מלך
מחמת ספק אינו עובר על כל תוסוף היינו כשהוא מסתפק אם
המנוח נריכה להיות באופן זה או באופן אחר ועושהו על צי'
אופנים בגון תפילין לרש"י ור"ה דודאי אינו מתכוין לנאת רק באחת
מכן אלא משום שאינו יודע איזה מניח את שתיכן. ואף צא יש

ח"ה וכ"ש חנוכה ופורים, ואי חנוכה ופורים אקרי מועד מדרבנן
כולל אין מועד של תורה בפני ח"ה וכו', אלא ע"כ דלא אקרי
מועד כלל וממילא אין לריבין ברכה זמן.

וע"ע ברומק שם שבי' ועל הכלל אין מבצר זמן שאין לברך זמן
אלא על הגוף של מלך הבא מחמת זמן כגון ימים טובים
שמקריבין מוספין כדאמר צ"י אין נערכין עכ"ל, ודבריו סתומין.
ונלענ"ד כוונתו דהנה צ"י אין נערכין מצוה דיש הפרש בין הכלל
של מועדים לשל חנוכה, דשל מועדים היא מחמת קדושת היום
כדאמר התם דבעינן מקודש לחג וחלוקין במוספין, משא"כ הלל
דחנוכה הוא רק משום הודאה על ניסא, נמלא דהלל דמועדים הם
חלק מחובת קדושת היום ולא מלך בפני עצמו משא"כ הלל דחנוכה
הוא מלך בפ"ע. ועוד יש חילוק דהלל דמועדים צא מחמת הזמן
כלומר הזמן גורם להלל שתאמר משא"כ הלל דחנוכה לא הזמן גרמה
אלא הכנס שנעשה בו גרם והרי על נס לריך לומר הלל בכל זמן
דאחרת לפיכך אי אפשר לומר שההלל דחנוכה צא מחמת הזמן,
והנה כל עיקר שמבצין על מלך הבא מחמת זמן ולפיכך מהא
דמבצין על ימים טובים והם גוף המלך וגם הזמן גרם לה דמחמת
הזמן צא הקדושה שמקריבין בהם מוספין לפיכך לא מנינו לברך
על הלל, דאי הלל דמועדים אינו גוף המלך רק חלק מחובת המלך
של מועדים ועל הלל דחנוכה אינו מבצר לפי שאינו צא מחמת
זמן ולא דמי לימים טובים שמקריבין מוספין מחמת הזמן, כוללני"ד
כוונת הרוקח ז"ל, ומתוך דבריו למדנו שגם ברכה הזמן של ימים
טובים תלוי בהקדושה מוספין כמו בהזכרה בברכה המזון, וממילא
בחנוכה ופורים כשם שאין הזכרה בברכה המזון כך אין מבצין
עליהם זמן.

וראה עוד צפ"ה עירוצין דף מ' ע"ב אהא דאמר' התם הן חלק
לשבעה וגם לשמונה לרבות ר"ה ויוהכ"פ מאי לאו זמן
לא לברכה, ומפרש ר"ה דלעולם זמן אין בהם אלא מהו החלק
שחתן לכן הזכרה צב"ה"ז כמו פסח וסוכות עכ"ל. משמע נמי
דכשם שזמן הוא חלק למועדים כך הזכרה צב"ה"ז היא חלק
למועדים, ומינה דכשם שאין נוהגין לחנוכה ופורים חלק צב"ה"ז
כך אין נוהגין חלק בברכה זמן. ואמנם רש"י מפרש לא לברכה
דהיינו מה שמבצין מקדש ישראל והזמנים אבל גם מזה איכא
למשמע דכשם שאין מבצין בחנוכה ופורים מקדש ישראל והזמנים
כך אין מבצין בהן זמן.

ובאמת מעולם לא שמענו שעיירות המוקפות חומה כשהל ע"י
להיות בשבת דקורין את המגילה ב"ד שיטעמו לברך
זמן בע"י על עולמו של יום פורים שלהם, וכ"ה דבעינן למסמך
ברכה לבס דסעודה אכתי קשה לא מביעא לשיטת הסופרים
דעושין הסעודה בשבת אלא אף להסופרים דאין עושין רק ביום
ראשון מ"מ ה"א קי"ל דאם אין לו כוס אומר אפי' בשוק, וזה אם
הברכה נריכה להיות סמוכה לסעודה ה"ל למימר דביום ראשון
שעושה הסעודה יברך זמן, וצאמת מכאן רא"י ג"כ למה שהעלה
המג"א ה"ל דאין לברך זמן על מלך משלוח מנות וסעודה דא"כ
מוקפין יטעמו לברך בשעת משלוח מנות וסעודה כשהל בשבת
ועכ"פ איכא תיובתא להיעצ"ך.

מצתה מכיון שצב"ה שגם בחנוכה ופורים אין מבצין שהחיינו
על עולמו של היום הרי הדברים ק"י שהמבצין ביום
העצמאות אין להם על מה שיסמוכו, שהרי כבר נצב"ה צראשית
דבריו שאפי' אם נאמר דחנוכה ופורים מבצין הו"ל ועכ"פ יש
באותן הימים חשיבות על שאר ימות השנה שצב"ה נעשה הכנס בודאי
דהאי יומא קגרים שבהפך מזלם של ישראל לעושה וכה כל שנה
ושנה כד מטי האי יומא מתגלה אור שהוא שהאיר בשעת הכנס
משא"כ חמשה לחודש אייר לא נעשה בו שום נס, ואדרבה אותו
היום קשרו ארזות ערב מלחמה על ישראל ואלמלי ח"י לא היינו
זוכין צב"ה"י לנחמן לאחר זמן ה"י ראוי אותו היום לקבוע בו
תענית כיום לזכר ח"י ורק מכיון שעזרנו הש"ת לנחמן בהפך אותו
היום מיגונו לשמחה, אבל אכתי אין צדינו לומר שצאווה היום

מלאכה וממילא תק"ש חט"פ שבשבת מותר מ"מ ציו"ט אסור ולכן קאמר ר' לוי דר"ה שחל בשבת אסור מדאורייתא לא משום איסור שבת אלא משום שגילתה התורה שבשבת א"ל לתקוע וצרכו תרועה בעלמא סגי כמ"ס הספרי"ק דבשבת אין ענין תק"ש צרכי כ"כ דבשבת ענינו מועיל להעלות זכרונותיהם של ישראל וכ"כ צ"ל ברוקח דלכך אין תוקעין בשבת כי השבת אוח וישראל נשמרים צו וממילא כיון דליכא מצוה לתקוע שוב ממילא אסור לתקוע משום שהיא עבודה שאסור ציו"ט מדאורייתא לדעת ר"ל.

ובזה ח"ס נמי הא דתנן יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת וכן דקדקו האי יו"ט למ"ל דכ"ל למחני ר"ה שחל להיות בשבת אלא דמתני קמ"ל דהא דאין תוקעין בשופר צרי"ה שחל להיות בשבת לאו משום שהיום שבת דז"ל דבשבת נצד ב"י מותר כיון שאינו מלאכה שה"י במשכן רק מחמת שהיום ג"כ יו"ט ולא כדור תק"ש ציו"ט שוב אלא בשביל שהיא מצוה וצחל בשבת דליכא מצוה אסור לתקוע.

מעתה ח"ס מאד סדר הכתובים דצ"י פנחס כתיב כל מלאכה עבודה לא תעשו יום הרועה יכ"ה לכם וצ"י אמור כתיב יכ"ה לכם שבתון זכרון הרועה מקרא קודש כל מלאכה עבודה לא תעשו ולכ"ל ח"ס דצ"י פנחס דמייירי צרי"ה שחל קאמר כל מלאכה עבודה ל"ת דמשמע אפי' תק"ש כ"ל קאמר קרא דמ"מ יום הרועה יכ"ה לכם אצל צ"י אמור דמייירי צרי"ה שחל בשבת קאמר תחילה דאין חיוב לתקוע בשופר רק זכרון הרועה ומפרש קרא אח"כ כל מלאכה עבודה ל"ת ללמדך דצרי"ה זה שחל בשבת יקיימו כל מלאכה עבודה לא תעשו וכי"ן כיון שפעורין מתק"ש ממילא אסור משום האי קרא.

וממילא מיושב ק"י הגה"ל כנ"ל דודאי אלטריך האי קרא דאי לא הו"ל דרך פטור משופר ואכתי יכול לתקוע וליכא איסורא משום דלאו מלאכה היא קמ"ל דנכ"י דלאו מלאכה היא בשבת מ"מ ציו"ט אסור משום כל מלאכה עבודה לא תעשו כנ"ל.

סימן צג

ב"ה יום ה' צו תש"ז לפ"ק.

לכבוד הגאון האמיתי מרא דארעא ישראל הי חסיד והי ענין מתלמידיו של א"א עושה חסד לאלפים מזהר"ר יצחק אייזיק הלוי הרצוג, מרן הרב הראשי לא"י (שליש"א) [צ"ל].

(א) בדבר אשר הזכרתי לפניו מדברי הרדב"ז דמה שיטתו בשאלה יש בה ביד חכמים לעקור צקו"ע יגעתי ומלאכים וכו' הם בחלק ה' לגשונות הרמב"ם סו"ס אלף תס"א וצדפוס הישן הוא צ"ס פ"ה וכו' וכו' הבית יתחק בזה"ש ח"א ס"י י"ח אות ד' ולפי הנראה מהש"י הבי"ל שם צ"ס כ"ט אות י"ז הוא מזכיר דברי הרדב"ז גם צ"ס מו"ד ס"י קנ"ד שאינו תחת ידי אצל ישנו תח"י כהדר"ג שליט"א ויכל למלא דבריו שם.

והנה כהדר"ג שליט"א העיר ע"ז מהא דפריך ביצמות דף פ"ט ע"ב מי איכא מידי דמדאורייתא וכו' [שוב צ"ל ליד ח"א מתשו' צ"ל לוי"ד ורחימי שם צ"ס י"ז אות ב' האריך ג"כ בצברת הרדב"ז והרגיש מהא דיצמות בהרומה ונדחק להרץ טובא ע"ד הפלפולין ואנכי חירלתי לפניו בדבר משום דהרומה לא חשיב קול מחמת שישנו בשאלה הואיל והדרג לעי"ל ובהדר"ג דהא דמיימי האיסור תרומה שבה ישנו בשאלה ונאלמתי דומיה מפני שהייתה סובר דענינו של הרדב"ז משום דהוי כהרתת חכם וצאמת הבי"ל שם מלמד לעטעם זה אצל המעיין בדברי הרדב"ז יראה שז"א שהרי דבריו נאמרו להרץ בק"י אלא דקיי"ל צנורד לזוט ופגע צו חנוכה ופורים ידחה נדחו מפני גזירתו האין מלינו לדחות נדר דאורייתא

חולקין, אצל חס מוסיף על מצוה מחמת ספק דשמא לריך להוסיף כרי הוא צספק צל תוסיף ור"ה לזה מדברי התוס' צכחים דף פ' ע"ב ד"ה צל תוסיף ש"י דמשום ספק זה לא ינית את קרבנו עכ"ל. משמע הא לא"ה לריכין לחוש ולא להוסיף מספק וכו"ז אף חס מברך רק צורך ספק עובר צצ"ל תוסיף מספק וספיקא דאורייתא לחומרה וספק צרכה זמן לקולא לכן לא יצרך אפי' צלא שם ומלכות ועל כגון זה נאמר הוי מושיי העון צחצלי שוא ראה תוס' ברכות כ"ד ע"ב, וכו' ינחני צמעגלי דקד ותגל עינינו ונציעה מתורתו נפלאות וישלח לנו גואל דקד וכימי נאחנו ממלכים יראנו נפלאות צצ"א.

סימן צב

דרוש לשבת שובה

בהפרדס הביא קושיא צסס הגה"ל מוה"ר שלמה חנוך הכהן מראדמסק הי"ד ח"ך קס"ד דזכרון תרועה צרי"ה שחל בשבת קאי הלא צחרי כתיב כל מלאכה עבודה לא תעשו ובשבת לא אלטריך וצפרט לפי"ס הרמב"ן דמלאכה עבודה לא נאמר רק ציו"ט שבוחר וכולל נפש עכ"ל וצבור שלא נזכרין הגה"ל בקושיא זו רק לתדורי בעלמא ולמנן זכרו הקדוש אכתוב מה שנגעני"ד צישובה דכנה צגמ" שם אמרין מנה"מ אמר ר' לוי כתוב אחד אמר שבתון זכרון תרועה וכתוב אחד אמר יום תרועה ל"ק כאן ציו"ט שחל בשבת וכו' ופריך רצא אי מדאורייתא היא צמקדש היכי תקעין ועוד הא לאו מלאכה היא דאלטריך קרא למעוטי דחנא דצי שמואל כל מלאכה עבודה לא תעשו יתה תק"ש ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה אלא אמר רצא מדאורייתא משרי שרי וכו' ולריך להצין מאי ה"י סברתו של רבי לוי וכבר עמד ע"ז צס' יום תרועה ומה שתי דדעת ר"ל ה"י דאין חיובין לתקוע אצל איסורא ליכא דוחק דא"כ ח"ך טעה רצא בדבריו לומר דאסור וצשלומא הא דפריך צמקדש היכי תקעין י"ל דס"ל כיון דצמקדש הותר לתקוע על הקרבנות אמרי מתוך שהותרה לזורך הותר נמי שלא לזורך רק רצא לשיטתי צזכחים דף ל"ב ע"ב דלא אמרי הווא"ל ואשתרי להא אשתרי להא ועכ"ל דהא דאמרי מתוך שהותרה לזורך היא רק צהולא והבער דכתיב צכו ציו"ט בשבת כמ"ס ה"מ בשיטת הרמב"ם אצל ר' לוי ס"ל דאמרי נמי הווא"ל והותר תקיעה צמקדש לקרבנות הותרה נמי שלא לזורך הקרבנות אצל פירכא דרצא הא לאו מלאכה היא אכתי לריך ישוב ח"ך י"ל דכנה תוס' הקשו הא כל מלאכה עבודה ציו"ט כתיב וכו' וכו' מ"י לאתויי ממה שנאמר אצל שבת לא תעשו כל מלאכה דאף ציו"ט השבת לא איחסר חט"ג דלא כתיב צ"י עבודה והנגעני"ד דודאי בשבת פשיטא לן דאין תקיעת שופר אסור צה שהרי כל מלאכה שבת ממשכן גמרינן ושם לא ה"י תקיעת שופר ורדיית הפת כמו שהקי ציו"ט תרועה רק ציו"ט קס"ד דלא גמרי' ממשכן אלא כל שהוא עבודה אסור לפי שבשבת לא נעשו רק זכר למעשה צראשית שבשבת הקצ"ה מן המלאכות שהיו צמשכן משא"כ ציו"ט קס"ד דעיקר השביתה משום שמחת יו"ט והקפידה התורה שישבות מעבודה חט"פ שאינה מלאכה חשובה קמ"ל חנא דצי שמואל שאף ציו"ט הקפידה התורה על מלאכה חשובה דוקא מדלא כתיב כל עבודה לא תעשו אלא כל מלאכה עבודה אלמא דאף מה שהיא עבודה לא נאסר אלא כשהיא גם מלאכה והטעם י"ל דלא רתה התורה להחמיר ציו"ט עופי מצבת משום כבוד השבת אצל ר' לוי דאכתי לא ידע מהא דחנא דצי שמואל ס"ל דצאמת ציו"ט אסור תק"ש ורדיית הפת לזורך חול כיון שהיא עבודה חט"פ שאינה מלאכה והא דכתיב כל מלאכה עבודה לאשמעין דאף מה שהיא מלאכה לא נאסר ציו"ט אלא חס היא גם עבודה לאפוקי איכל נפש כמ"ס הרמב"ן כנ"ל אצל מה שהיא עבודה אסור חט"פ שאינה